Nº. 41. Donderdag 7 October 1920. 20ste Jaargang.

Ligt ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten der Kon. Hollandsche Lloyd en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel B. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR .... } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST ..... } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

INHOUD: Een nieuwe verrassing van „Oost en West". — De Bestuurswisseling. — De beteekenis van Dr. Tagore's optreden. — Verslag van de Commissie voor de hervorming van de opleiding van Ind. Rechterlijke Ambtenaren. — Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften: Uit de Eur. Pers. Uit de Ind. Pers. Uit de Chin. Pers. Lit.-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Mededeelingen.

Een nieuwe verrassing van „Oost en West".

Het Haarlemsche afdeelingsbestuur van de Vereeniging „Oost en West", dat al zoo vaak de leden verraste op iets buitengewoons en steeds uitziet naar middelen om de talrijke daar en in den omtrek wonende Indischen tot elkander te brengen, heeft weder iets nieuws bedacht.

Het doel is ditmaal niet enkel meer toenadering te bewerken onder hen, die in Indië zijn geweest, het is er nu vooral om te doen ons wat nader bekend te maken met het intieme leven onder onze landgenooten in dat tropenland en zoodoende Nederland en Insulinde meer tot elkander te brengen.

Hoevelen zijn er niet onder ons, die in Indië langen of korten tijd hebben door gebracht en daarvan de aangenaamste herinneringen behouden; hoevelen ook, die daar ginds familie of vrienden hebben. En wie is er niet, die graag wat meer wil weten van dat heerlijk Indonesië, dat bij Nederland behoort als de eene hand bij de andere!

Er zijn verschillende middelen om belangstelling te wekken: door periodieken, lezingen en voordrachten, Indische dansen en muziek, door levende beelden, ja zelfs door een rijsttafel. Op al die manieren werkt „Oost en West", echter niet steeds met het succes, dat ervan verwacht wordt. De vereeniging kan nog veel meer doen ,doch dan moet zij meer leden hebben, evenveel duizendtallen als zij er nu honderdtallen telt.

De wijze waarop zij deze keer propaganda wil maken is nieuw in zoover, dat de vereeniging zich op dit terrein nog niet bewogen heeft. Zij wil het nu met het Tooneel probeeren. Er komt iets, dat nieuw is ook in ander opzicht, maar daarover straks.

Indische stukken trekken veel publiek. Hiervan moet partij getrokken, hoe meer hoe beter; want het tooneel biedt een prachtige gelegenheid om het Indische leven aanschouwelijker voor te stellen. Het is echter niet altijd belangstelling of kunstzin, waardoor de menschen worden aangetrokken; een groot deel van het publiek gaat vooral wanneer personen en toestanden die, als type genomen, vrij wel tot het verleden behooren, belachelijk worden gemaakt, als er krom gesproken wordt, „lekker, ja", als het

leven er ruw en ongegeneerd wordt voorgesteld. Hoe dikker 't er op ligt, hoe leuker velen het vinden.

Wij moeten met onze Indische stukken eene anderen kant uit, zonder ook in die richting te ver te gaan, geen parodieën, geen sprookjes, maar werkelijkheid.

Laten wij na deze, eigenlijk veel te lange inleiding, vertellen wat het plan is:

Op Woensdag 27 October a.s. zullen er in de Haarlemsche Stadsschouwburg op het Wilsonplein twee premières van Mevrouw Kooy—van Zeggelen gespeeld worden.

Onder hen, die ons Indië doen kennen, bekleedt Mevrouw Kooy een voorname plaats. Frits Lapidoth schreef van haar: „Mevrouw Kooy heeft veel gevoel, maar is niet sentimenteel. Zij heeft een eigen tint in haar zachten humor, die geen luiden lach wekt, maar even, een droef glimlachje. Haar haat is niet fel maar echt en haar toon treft den Indischen ploert, dus nooit den inboorling. Zij stelt den inlander niet boven de wet en verheelt zijn ondeugden allerminst; maar zij heeft er een bijna verontschuldigende verklaring voor".

Zij, die zulke ontroerend mooie dingen over Indië geschreven heeft en in zoo menig boek getoond heeft Indië te kennen en lief te hebben, zal nu op het tooneel in een paar grepen uit het leven ons voeren naar een kleine plaats in de tropen, waar...... maar neen, de inhoud van de stukken vertellen wij niet. Ook de namen der medewerkenden willen wij liever niet verklappen. Genoeg dat het geheel staat onder eene spelleiding, die het beste doet verwachten.

Ongetwijfeld zullen zeer velen, niet alleen uit Haarlem e. o., zich opmaken om deze opvoering bij te wonen. Wij meenen daarom goed te doen, op dit evenement tijdig de aandacht te vestigen.

Het batig overschot van de voorstelling, welke ook voor niet-leden van „Oost en West" toegankelijk zal zijn, zal worden afgedragen aan het Kartinifonds, de bekende Indische schoolvereeniging.

De toegangsbewijzen en de gelegenheid voor plaatsbespreking zullen nader worden bekend gemaakt. Leden van de vereeniging genieten belangrijke reductie. Opgaven voor het lidmaatschap (contributie *f* 5 's jaars) worden ingewacht bij den secretaris van het afdeelingsbestuur van „Oost en West" te Haarlem, Groote Houtstraat 93. (Kantoor Weekblad „Indië").

De Bestuurswisseling.

—o—

De aanstaande bestuurswisseling te Buitenzorg kan door „Oost en West" niet anders dan toegejuicht worden, waar Mr. Fock als oud-Hoofdbestuurslid der Vereeniging, steeds in haar streven bleef belangstellen.

Over het algemeen heeft de nieuw-benoemde Gouv.-Generaal een goede pers.

„Het Handelsblad" schrijft o.m.:

„Wij stellen op den voorgrond, dat deze benoeming niet alleen den heer Fock eert, maar ook de regeering, welke iemand op den troon van Buitenzorg bracht, die niet van haar politieke richting is. Zoo behoort het en zoo moge het blijven. En voorts meenen wij Indië te mogen gelukwenschen met het feit, dat het, in dezen moeilijken tijd, een even krachtig als voortvarend man tot landvoogd krijgt. Een krachtige hand en een vaste wil zijn daar thans zeker even noodig als een vooruitziende blik en een vooruitstrevende geest."

„De Standaard" merkt op:

„Hij is geen man van rechts. In hoever hij den geestelijken ondergrond der staatkundige en maatschappelijke verschijnselen juist onderkent en de beteekenis der geestelijke krachten op sociaal en politiek gebied juist waardeert, weten wij niet. Wij weten slechts, dat hij ze anders ziet dan wij. En wij verheelen niet, dat wij betreuren ,dat het bestuur over Indië, dat van 1906 tot 1916 gevoerd is door een Gouverneur-Generaal, die van harte onze beginselen is toegedaan, en dat daarna was toevertrouwd aan een Landvoogd, die herhaaldelijk heeft getoond politiek dicht bij ons te staan, nu weder zal worden gelegd in handen van een staatsman, die leeft uit de beginselen der linkerzijde. Wij nemen aan, dat dit noodig was. Het Kabinet heeft ongetwijfeld goede redenen voor zijn keuze."

En ten slotte:

„Het feit aanvaardend, dat de Regeering in eigen kring niet een zoo geschikt man als den heer Fock voor dit gewichtig ambt beschikbaar vond, zien wij hem met sympathie de teugels van het bewind in handen nemen en bidden wij, dat God zijn bestuur voor onze schoone kolonie tot zegen stelle."

De „Nieuwe Rott. Crt." vraagt: Wat belooft de benoeming van den nieuwen landvoogd voor Indië?

„De economische maatregelen, door hem in 191[illegible] aangegeven — irrigatie, emigratie, kolonisatie — kunnen als richtsnoer niet meer dienen, omdat zij deels gemeengoed geworden zijn, anderdeels niet slaan op de eischen, die het economisch leven van thans stelt.

Als minister heeft de heer Fock een krachtige uitbreiding van het inlandsch onderwijs, de z.g. tweede klasse-scholen, voorgestaan en ten deele ten uitvoer doen brengen. Men zal zich herinneren, dat wij tegen de rechtshervormingen, die de heer Fock als minister tot stand wilde brengen, nog al eens in verzet zijn moeten komen.

Tijdens zijn Kamerlidmaatschap heeft hij zich meermalen uitgesproken voor beperking van de macht der algemeene secretarie en voor overdracht van werkzaamheden van het departement der burgerlijke openbare werken aan de locale raden. Het vorige jaar heeft het zeer de aandacht getrokken, dat de heer Fock bij de behandeling van de Indische begrooting den voorzittersstoel heeft verlaten, om eenige critische beschouwingen aan de gedragslijn der Indische regeering te wijden ten aanzien van de voorbereiding van een hervorming der Indische bestuursinstellingen en van de voorgenomen inkrimping van het suikerareaal.

Groote lijnen echter voor de bestuurstaak in Indië heeft de heer Fock nimmer aangegeven. Het is daarom bezwaarlijk, te zeggen, wat de nieuwe landvoogd Indië brengen zal."

Het blad spreekt den wensch uit, dat ook de nieuwe gouverneur-generaal bij rechtstreeksche aanraking met de nieuwe wenschen en denkbeelden ,die in de laatste jaren in Indië zijn ontstaan, tot het inzicht zal komen, dat in menig opzicht slechts bij een snel tempo van staatkundigen vooruitgang met de ontwikkeling der toestanden in Indië gelijke tred kan worden gehouden.

Onder die voorwaarde kan de nieuwe bestuursperiode voor Indië goeds brengen."

„Zeker zal niemand er aan twijfelen", meent „De Nederlander", of de regeering deed een zeer gelukkige keus in den heer Fock.

„Zoowel in de Kamer als daarbuiten, heeft hij onafgebroken voor het heil van Indië geijverd, en hij volgde daarbij de wegen, die in de laatste tientallen van jaren door politici van onderscheiden richting werden goed geacht.

De heer Fock heeft bovendien met de bestuurstaak als Gouverneur van de West kennis gemaakt, en ook de heugenis van zijn bestuur in die kolonie is een gelukkige."

Het blad gelooft dus, dat Insulinde met zijn nieuwen Gouverneur geluk te wenschen is, mede omdat de heer Fock als man van de daad bekend is, en Indië thans zulk een krachtig man meer dan ooit behoeft.

Wijzende op het verlies, dat de Volksvertegenwoordiging lijdt door de benoeming van mr. Fock, beoogt de „Nieuwe Crt.", dat daartegenover staat de overweging, dat de heer Fock als geen ander die eigenschappen in zich vereenigt, welke voor de vervulling van 't ambt van Gouverneur-Generaal onmisbaar moeten worden geacht.

„Een jarenlang verblijf op Java heeft hem in de gelegenheid gesteld, om den volksaard der Indo[illegible]

iërs, waarvan de verre Westerling zich zelfs uit de meest nauwkeurige beschrijving nooit een volkomen juiste voorstelling schijnt te kunnen maken, grondig te leeren kennen.

Bekendheid met de geschiedenis van onze koloniale politiek, waarin hij zelve, als Minister van Koloniën, een schakel heeft gevormd, zal hem weerhouden van een bestuursbeleid, waarin aan de leerstellingen van Westersche politieke dogmatiek de vervulling van den eisch der geleidelijke ontwikkeling van volk en volksinstellingen wordt opgeofferd."

De beteekenis van Dr. Tagore's optreden.

Het korte bezoek, dat Dr. Rabindranath Tagore aan ons land bracht, is ten einde.

Zijn verschijnen lijkt nu een droom.

Op verschillende plaatsen heeft hij gesproken, op de hem eigene, kalm-bezadigde, maar daarniet minder bezielde, wijze. De dichter, wijsgeer, paedagoog, van wien Dr. Fred. van Eede in de jongste Groene Amsterdammer zegt: „Alles is bij hem in volkomen harmonie: geest, taal, stem, uiterlijk, gebaren en kleeding. Overal heeft een dichte schare van bewonderaars hem met aandacht gevolgd, en toch zou men uit de meeste courantenverslagen moeten opmaken, dat zijn optreden niet die uitwerking heeft gehad, welke hij zelf en zijn medestanders er van hoopten: toenadering teweeg te brengen tusschen het Oosten en het Westen door het besef, dat het Westen niet alleen kennis, handelsgeest, machinerieën en dergelijke, maar bovenal menschelijke persoonlijkheid, hart en ziel aan het Oosten moet brengen, om elkander wederkeerig te leeren kennen en waardeeren.

Een waardiger pleitbezorger zou toch zeker moeilijk te vinden zijn. Maar zijn de groote lagen van ons volk wel rijp voor deze opvatting?

De volgende zinsneden troffen ons ook uit het verslag in „Het Vaderland" van den 5en dezer van zijn jongste optreden in Antwerpen:

„Hij brengt de boodschap uit het Indisch woud, dat den mensch tot vrede stemt, aan het Westersche volk langs de zee, die een evangelie van strijd leert. Hij spreekt over de drie manieren, waarop de Indiërs de dingen beschouwen: Eerste phase: het eenvoudige feit, dat de dingen bestaan. Tweede: het feit, dat we de relaties tusschen de dingen kennen. Derde: het feit, dat we ons verheugen in alle dingen, d.i. de religie van liefde. De Indiërs kennen en gebruiken de dingen niet alleen, maar zij begrijpen ze en beseffen wat hen er mee verbindt.

„Het rythme was vooral fel, waar teksten in de oorspronkelijke taal werden voorgedragen. Mede daardoor bleef zijn verschijning een vreemde verschijning en maakten we in onzen geest een voorbehoud, als we hoorden betreuren hoe in Hamlet, in Othello en zelfs in Romeo en Julia de natuur nauwelijks is toegelaten, terwijl bij de groote Indiërs het menschelijk leven en het kosmisch leven van de wereld elkaar doordringen. Wij hebben met de natuur een anderen strijd te voeren dan Tagore's landgenooten. Ook de leer van Christus kon slechts onder een hemelsch klimaat geboren worden. Wat natuurlijk niet wil zeggen, dat van zulke leer geen veredelende invloed kan uitgaan op het heele menschdom."

Eigenaardig is, dat de schoone denkbeelden van den bedaagden zanger juist bij de jongeren 't meest weerklank vinden, getuige o.a. het volgende, eveneens ontleend aan hetzelfde verslag:

„Namens de „Jeugd-fractie" van het Vlaamsche Front werd aan Rabindranath Tagore de volgende brief overhandigd (we vertalen uit het Engelsch):

„Namens de jonge Vlamingen heeten wij u welkom bij uw aankomst in ons vaderland.

„Onze hulde omvat den grooten dichter en den grooten opvoeder. Door de prachtige majesteit van uw zangen heen, tusschen de bloesems van uw verzen, werden we diep getroffen door uw verheven opvatting van alle menschelijke dingen. In deze onschoone, materialistische periode straalt van uw verschijning de ethische reinheid van een nieuw tijdperk voor ons uit. Wij begroeten u, pionier van de schitterende toekomst, die de volledige ontluiking van alle mogelijkheden brengen moet aan individu en gemeenschap in de betere universeele orde, die we allen vurig betrachten."

Dergelijke uitingen geven goede hoop.

Verslag van de Commissie voor de hervorming van de opleiding van Indische Rechterlijke Ambtenaren.

(Vervolg).

Naar aanleiding van dit schema, welks inhoud in het Academisch Statuut thuis behoort, meent de commissie het volgende ter verduidelijking te moeten opmerken.

Ad candidaats-examen.

1. De uitdrukking „hoofdtrekken" is hier gebezigd om vooral te doen uitkomen, dat hier een behandeling van het Germaansche of het Romeinsche recht in bijzonderheden — noch voor het geheel, noch voor een bepaald onderdeel — op haar plaats is. De commissie beoogt met het opnemen van deze leerstof in den aanvang der rechtsstudie den student de gelegenheid te verschaffen een inzicht te verkrijgen in een rechtssysteem en in de historische ontwikkeling van een der hier genoemde rechten.

Daar de student een duidelijker beeld van de beteekenis van Germaansche of Romeinsche rechtsopvattingen zal krijgen, wanneer hij de daaruit ontsproten of daaraan ontleende rechtsinstellingen of rechtsverhoudingen in het hedendaagsch privaatrecht voor zich ziet, hebben wij gemeend in het schema aan de omschrijving dezer vakken het volgende te moeten bijvoegen: „benevens die gedeelten van het hedendaagsche Nederlandsch-Indische privaatrecht, die geheel of grootendeels aan het Germaansche resp. het Romeinsche recht zijn ontleend". Een dusdanige behandeling van deze voor den beginneling in de rechtsstudie vreemde materie zal eerder bij hem belangstelling opwekken en die studie aantrekkelijker maken, dan wanneer deze vakken zonder die aanknooping aan het hedendaagsche recht worden gedoceerd. De practijk zal dan zelf uitwijzen hoever in deze richting door den docent kan worden gegaan.

2. Het staatsrecht van Nederlandsch-Indië is als leer- en examenvak in den aanvang der studie geplaatst en niet als studievak voor het doctoraalexamen bewaard. Het toch reeds ruim voorziene doctoraalexamen nog te verzwaren met dit vak kwam ons bedenkelijk voor. Wij hebben bij de rangschikking der studiestof die onderdeelen van het recht, waarmede de Indische rechterlijke ambtenaar in de practijk meer in het bijzonder te doen krijgt — materieel en formeel privaat- en strafrecht —, bij het doctoraalexamen gebracht. In verband hiermede bleef voor het Nederlandsch-Indische staatsrecht enkel een plaats bij het candidaatsexamen over.

Het staatsrecht van Suriname en Curaçao en het administratiefrecht van Nederlandsch-Indië zijn met opzet weggelaten om de stof niet te verzwaren.

3. Met het encyclopaedisch overzicht van het recht en van de geschiedenis der rechtswetenschap beoogt de commissie den student op het wijde veld zijner studie wegwijs te maken, hem inzicht te geven in den samenhang der verschillende onderdeelen der juridische vakstudie en hem in te leiden in de geschiedenis der wetenschap, waarin hij gaat studeeren.

4. Voor den toekomstigen kolonialen rechterlijken ambtenaar is de kennis van de vergelijkende volkenkunde van den Oost-Indischen archipel onmisbaar. Vandaar, dat wij dit vak hebben opgenomen, en om dezelfde reden als het Nederlandsch-Indische staatsrecht bij het candidaatsexamen. Het vak is aldus, in navolging van art. 24bis van het Academisch Statuut (Indologisch examen) aangeduid, om fel te doen uitkomen, dat daarbij geen onderwijs moet gegeven worden in aardrijkskunde.

De grondbeginselen van de staatshuishoudkunde, volgens het Academisch Statuut examenwerk van het candidaatsexamen in de rechten, zijn hier als leervak niet vermeld. Het komt der commissie voor, dat voor de opleiding van rechtsgeleerden de studie van de economie, hoewel nuttig, niet onontbeerlijk is. Het opnemen van deze stof te dezer plaatse zoude de studie naar haar meening te veel verzwaren. Zij die prijs stellen op de beoefening van de economie kunnen dit vak als keuzevak voor het doctoraalexamen nemen. In verband hiermede zij herinnerd, dat onder de vakken van het candidaatsexamen in het hedendaagsch Romeinsch-Hollandsch recht de economie niet voorkomt.

Ter vereenvoudiging van de academische examens behoeven enkele vakken zoowel bij het candidaats- als bij het doctoraal examen niet te worden geëxamineerd en kan volstaan worden met een tentamen. Mocht een student, om welke reden dan ook, bezwaren hebben tegen het afleggen van een tentamen, of in zijn tentamen niet zijn geslaagd en meenen deze afwijzing te moeten toeschrijven aan te zwaar gestelde eischen of aan andere min gepaste oorzaken, dan mag hem het recht zich aan het examen in het betreffende vak te onderwerpen niet onthouden worden. Het tentamen zelf is bij gebreke van bijzitters of toehoorders bij het afleggen daarvan niet te controleeren en daarom moet den student dit middel om zijn doel te bereiken toegekend worden. Het verleenen van deze bevoegdheid kan ook den betrokken hoogleeraar slechts aangenaam zijn.

Door den eisch te stellen, dat degene die zich aan het candidaatsexamen wil onderwerpen gedurende één jaar het college heeft gevolgd in een studievak, dat geheel valt buiten de examenstof van zijn eigen studie, hoopt de commissie den lust tot studie in een zoodanig vak, waartoe de student zich voelt aangetrokken, op te wekken. Bij gebreke van deze bepaling zal, gelijk de practijk thans maar al te duidelijk doet zien, slechts bij hooge uitzondering van de gelegenheid, die de universiteit zoo ruimschoots biedt, om de kennis buiten de eigenlijke examenkring te verruimen, gebruikt worden gemaakt. Hoevelen zijn er niet, die na beëindiging van hun universitaire studies er spijt van hebben gehad niet te hebben geprofiteerd van onderwijs in vakken, waarheen hun belangstelling in den studententijd uitging.

De eisch kan niet te zwaar zijn, daar de student kan volstaan met de bijwoning van een college, dat slechts een of twee uur in de week wordt gegeven.

Ad doctoraalexamen.

Bij het doctoraalexamen is de leerstof ingedeeld in hoofdvakken, verplichte bijvakken en vrije bijvakken.

Terwijl de hoofdvakken, bestaande uit materieel privaat- en strafrecht, wel geen toelichting behoeven, meent de commissie naar aanleiding van het woord „adatrecht" te moeten verwijzen naar de Onderwijswet, zooals deze 16 December 1919 door de Tweede Kamer is aangenomen. In bedoeld art. 78 wordt het adatrecht omschreven als „de onder de inlanders en de vreemde oosterlingen van Nederlandsch-Indië geldende met hunne godsdiensten en gewoonten samenhangende rechtsregelen".

Ten aanzien van de verplichte bijvakken acht de commissie het noodig een paar opmerkingen te maken.

De eerste betreft de vraag, of naast het handelsrecht niet het boekhouden moest worden genoemd, daar eenig inzicht in dit vak door den jurist in de practijk — men denke onder meer aan boekenonderzoek bij faillissement en intellectueele valschheid in geschrifte — van groot belang is. Nog onlangs bij de behandeling van de wijziging der wet op het Middelbaar Onderwijs in de Tweede Kamer heeft de afgevaardigde Prof. Mr. M. A. C. Visser van IJzendoorn er op gewezen dat kennis van boekhouden voor den jurist van hooge waarde is. (Handelingen 1919/1920 blz. 718). Nu deze vraag zich voordoet bij de opleiding van de studenten in het Nederlandsch recht en het der commissie voorkomt, dat de beantwoording in denzelfden zin dient te geschieden, als bij de op handen zijnde wijziging van het Academisch Statuut te dien aanzien zal plaats hebben, kan hier volstaan worden met te verwijzen naar de dan voor de studie van het Nederlandsch recht te geven oplossing.

Mocht tot het opnemen van dit vak worden besloten, dan zoude de examineerende commissie uit de vereenigde faculteiten het overleggen van een bewijs kunnen bevorderen, dat de examinandus in de grondbeginselen van het boekhouden voldoende onderlegd is, af te geven door een (niet-academisch) docent in het boekhouden.

De andere opmerking betreft het verplicht stellen van het Javaansch. Het zal wellicht bevreemding wekken, dat hier niet naast de Javaansche taal de Maleische taal is genoemd, of deze niet in de plaats van de eerstgenoemde taal is gesteld. Waarom het Maleisch, de taal die voor geheel Indië van belang is, ten deze achtergesteld bij het Javaansch, hetwelk toch nagenoeg enkel in Midden-Java gesproken wordt? De reden, dat de commissie niet beide talen als een verplicht bijvak heeft opgenomen, is hierin gelegen, dat deze vereeniging het reeds rijk voorziene examenprogramma te veel zoude verzwaren. Dat het Maleisch moest wijken voor het Javaansch vond zijn grond in de overweging, dat het Maleisch, waarvan de Europeesche maatschappij en dus ook de rechterlijke ambtenaar, zich bedient, in Indië gemakkelijk is aan te leeren zonder wetenschappelijke voorbereiding in de beoefening dier taal zelve, terwijl dit met het Javaansch geenszins het geval is. Uit het oogpunt van litteratuur en beschavingsgeschiedenis beschouwd, overtreft het Javaansch in belangrijkheid alle andere Archipeltalen zeer verre. Terwijl het Maleisch de moedertaal van een kleine minderheid Indonesische bevolking is, wordt het Javaansch door ongeveer de helft dier bevolking gesproken. Eindelijk vergemakkelijkt bekendheid met de Javaansche taal in hooge mate het aanleeren van verschillende andere Indonesische talen, zooals het Madoereesch, het Balineesch, het Soendaasch, het Bataksch enz. Zij die het op prijs zouden stellen ook in het Maleisch wetenschappelijk te worden onderlegd kunnen deze taal als vrij bijvak kiezen.

Met opzicht tot de vrije bijvakken veroorloven wij ons ten aanzien van „m. wijsbegeerte" op te merken, dat met dit vak geenszins wordt bedoeld de wijsbegeerte in haar ganschen omvang, maar een der takken van dezen tak van wetenschap, als bijv. de logica, de zielkunde, de geschiedenis der wijsbegeerte.

Legt de examinandus in meer dan één vrij bijvak met goed gevolg tentamen of examen af, dan zal daarvan aanteekening geschieden op het doctoraaldiploma. De vermelding dier bijvakken zal dan bij de rangschikking van de a.s. rechterlijke ambtenaren van invloed kunnen zijn.

Onder het aan het einde van het schema voorkomende woord „werkcollege" is te verstaan een instituutsoefening of practicum, op welk college de student in het bijzonder met zelfstandigen juridischen arbeid wordt vertrouwd gemaakt. Hem worden daarbij verzamelingen van wetten en van vonnissen en rechtsgeleerde werken alsmede periodieken ter beschikking gesteld, om met gebruikmaking van dit materieel onder leiding van den hoogleeraar rechtswetenschappelijk werk te verrichten. Naar aanleiding van den gestelden eisch om op een zoodanig werkcollege gedurende een bepaalden tijd zich met goed gevolg practisch te hebben geoefend vestigen wij de aandacht op de omstandigheid, dat deze practische oefeningen bij gebreke aan daarvoor geschikte inrichtingen nog niet aan alle universiteiten kunnen worden gehouden.

Met het oog op de voorgestelde inrichting van het doctoraalexamen, waarbij slechts in een paar vakken zal worden geëxamineerd — in de meeste vakken zal met een tentamen worden volstaan — doet zich de vraag voor, of dit doctoraalexamen in twee gedeelten dient te worden afgelegd, en, zoo ja, welk

het tijdsverloop behoort te zijn, dat tusschen beide gedeelten kan worden toegestaan. Naar onze meening zal voor de beantwoording dezelfde beslissing moeten volgen als bij de op handen zijnde herziening van het Academisch Statuut zal worden genomen ten aanzien van de studie van het Nederlandsch recht.

Evenzoo zal de kwestie, of de bevoegdheden (effectus civilis) verbonden moeten worden aan het doctoraalexamen dan wel aan de promotie, en, in het laatste geval, of de promotie enkel op proefschrift kan geschieden dan wel ook toelaatbaar is op stellingen, in dien zin een oplossing dienen te vinden, dat voor de studie van het recht van den Oost-Indischen archipel dezelfde regels moeten gelden als voor de studie van het Nederlandsche recht.

In het systeem van eenheid van doctoraat in elke faculteit zal de bekroning van de hier besproken studie zijn het doctoraat in de rechtsgeleerdheid.

De commissie wenscht met grooten nadruk uw aandacht te vestigen op de wenschelijkheid, dat het diploma, waaraan bij deze studie de effectus civilis voor rechterlijke betrekkingen en ambten in Indië is verbonden, den bezitter ook den toegang moet openen tot de magistratuur en balie in Nederland. Hoewel deze opleiding speciaal gericht is op Indië, dient er toch zorgvuldig tegen gewaakt te worden, dat de hier besproken studie als een in vergelijking met de studie van het Nederlandsche recht minderwaardig zoude worden beschouwd. Dit zoude inderdaad het geval zijn, wanneer aan het diploma voor Nederland geen effectus civilis was verbonden. De gedachte, dat deze studie slechts een bijzonder karakter zoude hebben, slechts van waarde zoude zijn voor Indië, zoude afschrikkend werken en haar tot een tweede-rangsstudie stempelen. Tot een dergelijke beperkte bevoegdheidstoekenning bestaat echter geen reden, immers in de beginselen van het Westersch-Europeesch wetboekenrecht hebben zij die deze Indische richting kozen, zich evenzeer bekwaamd als hun medestudenten, die de Nederlandsche richting volgden. Alleen zullen zij, die het staatsrecht van Nederland niet als vrij bijvak voor het doctoraalexamen kozen, van dit deel van het publiek recht minder op de hoogte zijn. Doch deze leemte is in de practijk voor een jurist met universitaire opleiding gemakkelijk aan te vullen en mag naar het oordeel der commissie geen beletsel zijn tot het toekennen van den effectus civilis in Nederland.

Wel zal dan een ongelijkheid bestaan doordat het Nederlandsche rechtsdiploma geen toegang verschaft tot de Indische rechterlijke macht en balie, terwijl het Indische rechtsdiploma dit wèl doet tot de Nederlandsche magistratuur en balie, maar deze ongelijkheid wordt verklaard en tevens gerechtvaardigd door de omstandigheid, dat de specifiek Indische toestanden kennis van Indisch recht en van een Indonesische taal vereischen.

Ook zoude het kunnen voorkomen, dat jongelieden in het bezit van het einddiploma van de hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus hier te lande de Indische rechtsstudie zouden kiezen, om langs dezen weg toegang tot de magistratuur en balie in Nederland te verkrijgen. Afgezien van het feit, dat met het oog op de algemeene wetenschappelijk-juridische vorming een dergelijke opleiding voor de practijk in Nederland aangewezen juristen geenszins afkeurenswaardig zoude zijn, meent de commissie, dat deze wijze van handelen in de werkelijkheid slechts bij hooge uitzondering zal voorkomen.

De mogelijkheid moet blijven bestaan, dat een Nederlandsch jurist, na aanvullende studie, benoembaar is voor rechterlijke betrekkingen in Indië. Een zuiver Nederlandsche rechtsstudie hebbende gevolgd ligt het voor de hand, dat bij het Indische doctoraalexamen zal hebben af te leggen in die vakken, welke Indisch recht betreffen, in dien zin dat alleen wordt gevraagd naar wat daarin afwijkt van het in Nederland geldende recht en verder in de Javaansche taal, terwijl hij bovendien van voldoende kennis van de candidaatsvakken het Indisch staatsrecht en de vergelijkende volkenkunde van den Oost-Indischen archipel zal moeten blijken door het afleggen van een tentamen voor den betrokken hoogleeraar. Het betreft hier slechts een aanvullingsexamen van beperkten omvang, hetwelk niet zwaarder zal zijn dan het faculteitsexamen van thans.

In verband met de nieuwe op Indië gerichte rechtsstudie is de commissie van oordeel, dat het wenschelijk is, met intrekking van art. 141 lid 2 der Hoogeronderwijswet, het faculteitsexamen, hetwelk een aan de practijk niet voldoende aanpassende rechtsstudie verschaft en het indologisch examen af te schaffen. Zoo daartoe mocht worden overgegaan, zal een overgangsbepaling moeten worden opgenomen betreffende den tijd, gedurende welken het faculteits- en het indologisch examen nog kunnen worden afgelegd. Dit tijdvak zoude op ten hoogste twee jaren na het in werking treden van het nieuwe stelsel kunnen worden gesteld. Blijft echter bedoeld art. 141 lid 2 in stand, dan zal met het oog daarop het faculteitsexamen voor den vorm moeten blijven gehandhaafd en kunnen de Indische wetboeken ook niet in de plaats treden van het Indische staatsrecht

De commissie is van meening, dat niet aan één der rijks-universiteiten het monopolie dezer speciaal op de beoefening van het Indische recht gerichte studie bij eenige wettelijke bepaling moet worden toegekend. Daar de hier bedoelde opleiding de aanwezigheid van hoogleeraren voor het onderwijs in Indisch recht, volkenkunde en Indonesische talen vereischt, zal deze omstandigheid de regeering er van zelf toe brengen bij een doelmatige bezetting der leerstoelen deze opleiding feitelijk aan één universiteit toe te vertrouwen. Het is hiermede gesteld als met de studie der Semitische letterkunde, die feitelijk thans alleen te Leiden volledig verzorgd is, hoewel geen enkele bepaling het monopolie dezer studie aan de daar gevestigde universiteit toekent. Hoewel een enkel speciaal in de studie van het recht van den Oost-Indischen archipel behoorend vak aan een andere universiteit dan de Leidsche wordt gedoceerd, zal toch feitelijk deze universiteit door de voor deze studie volledige bezetting der leerstoelen de aangewezen leerschool worden. Hierbij zij er op gewezen, dat het niet in de bedoeling der commissie ligt, de studenten, die het nieuwe studieplan zullen volgen, te verwijzen naar de colleges in Nederlandsch materieel en formeel privaat- en strafrecht en verder naar andere colleges, waar enkel de afwijkingen voor Indië worden behandeld, maar hun onderwijs te doen geven rechtstreeks in het Nederlandsch-Indisch recht.

Ten slotte zij het der commissie vergund hier de aandacht te vestigen op de wenschelijkheid om het onderwijs in de rechtswetenschap aan de inlandsche rechtsschool op een hooger wetenschappelijk peil te brengen, opdat deze inrichting in de toekomst beter dan thans het geval is, zal kunnen voorzien in de steeds in omvang toenemende behoefte aan rechterlijke ambtenaren. Gelijk het medisch onderwijs, aanvankelijk gegeven in de dokter-djawaschool, zich allengs ontwikkeld en de hoogte bereikt heeft, die het nu inneemt op de scholen tot opleiding van Indische artsen te Weltevreden en te Soerabaja, zoo zal ook voor de verbetering van het rechtskundig onderwijs het noodige moeten worden verricht. Het onderwijs aan de inlandsche rechtsschool zal ook moeten omvatten hetgeen hierboven als nummer 1 en 4 onder de vakken voor het candidaats-examen is gebracht, terwijl uitbreiding gegeven zal dienen te worden aan het onderwijs in het Burgerlijk recht van Nederlandsch-Indië, het adatprivaatrecht der Indonesiërs en der Chineezen daaronder begrepen, het burgerlijk procesrecht en de rechterlijke inrichting. Met het oog op het nijpend gebrek aan rechterlijke ambtenaren is deze voorziening urgent te achten.

Hiermede gekomen aan het einde van haar verslag, heeft de commissie de eer Uwe Excellentiën in overweging te geven dit rapport onverwijld te doen openbaar maken, opdat, in verband met de aanhangige wijziging van het Academisch Statuut, belang-

hebbenden zich tijdig over de hier behandelde aangelegenheid kunnen uitspreken.

C. SNOUCK HURGRONJE.
C. VAN VOLLENHOVEN.
G. ANDRE DE LA PORTE.
W. BOEKHOUDT.
PH. KLEINTJES.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Nederland of Indië.

In het uitermate belangwekkende *rapport der Herzieningscommissie*, opgenomen in alle groote bladen, wordt uiteraard ook breedvoerig de vraag behandeld, wat de verhouding van Nederland tot Indië moet zijn. Daarbij wordt op bijzonder kernachtige en duidelijke wijze weergegeven, wat de groote bezwaren zijn van de behandeling van Indische aangelegenheden onder voortdurende leiding van Nederland uit.

De opmerkingen van de commissie, zegt de „Deli Crt.", zijn van veel verdere strekking dan alleen ten aanzien van de wetgeving en de Regeering, zij komen tot uiting in welhaast elke maatschappij of handelszaak, die in Indië beheerd, van uit Nederland haar hoogste leiding moet ontvangen. Het is het oude conflict, dat de heer Zeilinga in zijn jongste jaarverslag van de Javasche Bank behandelde, waarvan de heer Houtsma en zooveel anderen het slachtoffer werden en dat een voortdurende bron van strijd is tusschen de vertegenwoordigers der maatschappijen hier ter plaatse en de directies in Nederland.

En zoo goed als thans in de Regeering, zal dit vraagstuk omtrent de zeggenschap zich ook in particuliere handels- en cultuurlichamen hoe langer hoe meer toespitsen en de oorzaak blijven van veel geschillen en veel moeilijkheden, totdat een juist milieu gevonden wordt, dat met die moeilijkheden rekening houdt en ze oplost.

Juist om het groote en zoo algemeen mogelijke belang volgt hier, wat de Herzieningscommissie opsomt als de groote bezwaren tegen voortdurende leiding uit Nederland.

Ten eerste bestaat altijd de mogelijkheid, dat daarbij overwegende aandacht zal worden geschonken aan specifiek Nederlandsche belangen, die zich van nabij op sterk sprekende wijze doen gelden en dat zelfs, wanneer zulks niet het geval is, in Indië het vermoeden zal bestaan, dat het beleid in dit opzicht gebreken vertoont en het belang van Indië wordt achtergesteld bij dat van Nederland.

Ten tweede zullen in Nederland de behoeften van Indië zoo goed als altijd minder duidelijk worden beseft dan in het land zelf waar zij zijn ontstaan, terwijl ook in de meeste gevallen ginds minder goed zal worden ingezien, in welke richting stappen dienen te worden gedaan om in die behoeften te voorzien.

Ten derde is het gevolg van een voortdurende leiding van Nederland uit, dat de afdoening van tal van urgente Indische zaken op uiterst hinderlijke wijze wordt vertraagd.

Ze waren bedoeld ten aanzien van Regeering en landsregeling, maar het zou geen kwaad kunnen, wanneer deze woorden, gulden woorden van helder inzicht en juiste definieering, eens opgehangen werden op de directiekantoren van alle Indische maatschappijen met een hoofdzetel in Nederland.

Suiker-zaken.

Een feit van bijzondere beteekenis, aldus lezen wij o.m. in een correspondentie uit Midden-Java aan het „Bat. Nwsbl.", is de oprichting van den bond van werkgevers in de suikerindustrie, in wezen niets anders dan eene organisatie — geweldig in opzet en afmetingen — der geheele Java-suikerindustrie, een concentratie, zich in de eerste plaats richtend tegen de andere organisaties, die zich in de afgeloopen maanden tegenover de werkgevers in de suiker stelden: Fabrieksbond en Suikerbond.

Het strijdbare karakter der jongste organisatie komt vooral tot uiting in de bepaling. dat, indien een lid der vereeniging schade lijdt, als gevolg van door de vereeniging getroffen maatregelen, die schade over alle leden zal worden omgeslagen. Met andere woorden: partieele aanvallen op de werkgevers zijn voor den vervolge uitgesloten; elke actie vindt dadelijk de geheele industrie tegenover zich.

Men stelt macht tegenover macht, organisatie tegenover organisatie. Of neen: men stelt w e r k e l ij k e tegenover v e r m e e n d e macht.

Het is voor ieder, die in suikerstreken aanraking heeft met de suikermannen, een voldongen feit, dat een eventueele staking een verpletterende nederlaag voor den Suikerbond zou zijn geworden, omdat zij — uitzonderingen daargelaten — slechts de jongeren onder de employé's in beweging zou hebben gebracht; onder de ouderen was de stemming heel anders. Mannen met f20- of f30.000 plus procenten — in Midden Java — staken n i e t om een f 100 per jaar meer.

Er wordt natuurlijk niet aan gedacht terug te komen op de pas afgedwongen salarisverhooging. Wèl daarentegen is te verwachten, dat — zoolang althans de suiker door te lage prijzen niet in een noodconditie komt te staan — geleidelijk, zeer geleidelijk voor de prachtige financieele voorwaarden eener positie in de suiker slechts de allerbesten zullen worden benoemd. Als een boekhouder, salaris plus procenten, per jaar een mille of 15, zelfs 20, toucheert, dan krijgt men voor dit geld, en nog voor minder, de bolleboozen in dit vak. De minder onderlegden zullen gestadig afvallen en door meer ontwikkelden worden vervangen; dit is trouwens een logisch gevolg der huidige omstandigheden. De werkgever heeft het recht voor zijn geld het beste te nemen, dat te krijgen is.

Wat de tuin-employé's enz. betreft, het zou schr. niet verwonderen indien op verschillende ondernemingen hun aantal langzamerhand wat zou worden ingekrompen door vergrooting der taak van de overigen. Ook hier zal het zijn dat de besten aanblijven en de minderen het afleggen. Zoo acht schr., in 't algemeen gesproken, de „overwinning" van den suikerbond een gevaar voor de zwakkere broeders in de industrie.

Het nieuwe lichaam zal zeker niet vervallen in fouten als door de bekende dictators-commissie met haar klasse-indeeling werden begaan. Om dit te voorkomen zal in Statuten en Huishoudelijk Reglement een ruime plaats worden toegekend aan de mannen der practijk, die een Raad van Advies vormen en die in alle belangrijke aangelegenheden zullen worden gehoord. Reeds werden aangezocht om in dien Adviesraad zitting te nemen de heeren v. d. Linde, Bosch en Julsinga.

Een ander feit van beteekenis is de door Soerjopranoto en Tjokroaminoto op touw gezette nieuwe staking, die 15 Augustus zou uitbreken. De corr. vindt dat de looneisch in de daartoe uitgegeven circulaire een zeer vreemden indruk maakt. Hier en daar is hij buitensporig hoog en er zal dan ook wel wat af kunnen. Bovendien, hij gaat uit van de communistische P. F. Vakcentrale, meer speciaal van de dochter, de P. F. B. Schr. heeft het nog geen half jaar geleden elders gezegd: na elke loonsverhooging zal de P. F. B. met nieuwe eischen komen. Het gaat bij haar niet om de redelijkheid doch om politieke winst, om deining, om opzweeping der massa. Ergo: nooit en nimmer eenige relatie met den P. F. B.

Doch als men deze kon uitschakelen, als de gestelde eischen uitgingen van een'ge zuivere vakorganisatie, dan moet men erkennen, dat ze — althans bij de huidige situatie in de suikerindustrie — voor een deel niet onbillijk zijn. Waar pas de 100 pCt. eisch der Europ. employé's is ingewilligd, ligt het voor de hand, dat ook de Inlanders om groote verhooging aankomen. Iedereen denkt: het kan er wel af bij de huidige prijzen.

In een latere correspondentie toont schr. met cijfers aan, dat het met de criminaliteit in de Vorstenlanden momenteel heel goed gaat, althans oneindig beter dan in 1918 en 1919. Het verschil is opvallend.

Uitbreiding der cultuurbewaking en een goede aanwending van de gewapende politie zijn de oorzaken der gunstige wijziging.

Het Europeesche Onderwijs.

Te Soerabaja heeft men op den oproep van den voorzitter van het N.I.O.G. vergaderd over den toestand bij het Eur. lager onderwijs in Indië. Als een stortvloed zijn daar *de tekortkomingen van dit onderwijs* over de hoofden der aanwezigen, maar als een ernstige beschuldiging aan het adres der Regeering uitgestort. Met talrijke voorbeelden werd er terecht gezegd, *dat de toestand van het Eur. onderwijs ten hemel schreiend is*, niet alleen in Soerabaja, waar scholen zijn, die met 2, 3 of 4 leerkrachten in plaats van met 7 moeten worden gaande gehouden, doch ook en in nog veel erger mate buiten Soerabaja.

Na een krachtige propaganda van den voorzitter van de vergadering voor een groote verhooging der onderwijzerssalarissen, werd een comité van actie benoemd.

De „Deli Crt.", het bovenstaande o.m. meldend, vreest, dat dit Soerabajasche comité van actie de ontwrichting van het Eur. onderwijs niet kan tegenhouden. Van alle kanten dient de Regeering in Indië en in Nederland te worden voorgehouden, dag in dag uit, dat het zoo niet langer gaat, *dat de Europeesche bevolking een goede school eischt voor haar kinderen.* Verhooging der salarissen is een der middelen, maar dat alleen kan de ontwrichting ook niet tegenhouden. Bij de aanstelling der onderwijzers en bij den gang van het gansche onderwijs is een zeer bijzondere zorg en bemoeienis der Regeering noodig om het onderwijs te doen zijn wat het moet zijn.

En zoolang dat niet geschiedt, zullen we nog donkere dagen beleven voor de ontwikkeling van het Europeesche kind in Indië.

Bestuursambtenaren op de Buitenbezittingen.

Aan het slot zijner 37 lezenswaardige „Reisbrieven" in het „*Soer. Hbl.*" schrijft de heer Zentgraaff: Wanneer ons van de omzwervingen dezer tien weken een sterke herinnering is bijgebleven, dan is het die van het leven en den arbeid der bestuursambtenaren op de buitenbezittingen.

De bijzonder „bevoorrechten" in den zin, dien Java-menschen daaraan toekennen, zitten te Makasser, Menado, Amboina en Ternate, de bevolkingscentra in het Oostelijk deel van den Archipel.

Daar zijn lagere scholen, meestal zelfs Mulo-scholen; daar zijn medici, en daar heeft men althans enkele voorrechten der bewoonde wereld. Hoewel... Ternate en Amboina...... heel veel zaaks is het niet, wat grootestads-kwesties betreft.

Het overgroote deel der ambtenaren zit in bijna onbekende plaatsen of in het eenzame binnenland; het mist vrijwel alles, wat wij als voorrechten der beschaving beschouwen. Soms doktert men zelf, soms helpt men nog de bevolking in de primitieve geneeskundige voorziening. Men weet niets van een goed stuk muziek, van veel, wat het leven verinnigt en verfraait. Men teert op de herinneringen van voorheen en wacht op het komende verlof, dat weer de gelegenheid zal brengen om opnieuw te genieten. Eenzaam gaat het leven voorbij en *het is slechts de grondige vervulling der werktaak, die den man behoedt voor ondergang.*

En toch, bij vrijwel alle ambtenaren, met wie wij op Celebes, de Molukken, enz., kennis maakten, constateerden wij *groote liefde voor het werk*, dat in opgewektheid des gemoeds werd verricht. Dikwijls zou men de afgelegen en eenzame standplaats niet willen ruilen voor een door anderen veelbegeerde op Java, omdat *in vele streken op de buitenbezittingen gelegenheid is voor mooien arbeid en voor het bereiken van resultaten*, waartoe men op het oude en afgewerkte Java geen kans meer heeft.

Ondanks deze schoone zijde van het werk in oorden, welke zich nog leenen tot snelle opvoering naar hooger niveau, blijven daar de groote bezwaren: de isoleering, de vervreemding van het grootere leven, en bovenal: de scheiding van kinderen, dikwijls zelfs reeds noodig voor de lagere school, die op de eigen standplaats ontbreekt. Dit alles brengt in het leven dier ambtenaren factoren van zelfverloochening, op Java vrijwel geheel uitgeschakeld.

Het groote publiek weet nog zoo weinig van de buitenbezittingen en van het leven en streven dergenen, die daar het Hollandsch gezag vertegenwoordigen en handhaven. Nu en dan, doch vooral bij bloedige incidenten, is er een opflikkering van belangstelling, doch overigens lekt er zoo weinig naar buiten uit van het mooie werk, dat daar in stilte en afzondering wordt verricht.

Wij kennen de buitenbezittingen sinds een lange reeks van jaren en het is ons immer aangenaam de kennis met een in beteekenis zoo krachtig groeiend deel van het Hollandsche bezit te hernieuwen. Wij richten tot ieder de aansporing: ga zelf eens zien; zweer niet immer bij Java alleen, doch neem althans een vluchtigen kijk in deze interessante streken.

Ieder die dit deed en zich kon overtuigen van den geleidelijken groei dier streken, zal met ons instemmen, wanneer wij hier uiting geven aan ons gevoel van eerbied en bewondering voor de zeer talrijken, die onder dikwijls hoogst ongunstige omstandigheden en met opoffering van veel, daar arbeiden aan de intensiveering van het Hollandsche gezag, aan de uitbreiding der beschaving en aan de materiëele opheffing van het volk.

Hulde aan de B.B.-ambtenaren op de buitenbezittingen!

UIT DE INDISCHE PERS.

II (Slot).

Het Congres van de Inlandsche hulponderwijzers. II (Slot). Op Maandag 24 Mei 1920 vergaderde het congres ten huize van den voorzitter der Hulponderwijzers Vereeniging, den heer H. Soetadi in de kampong Kawatan (hoofdplaats Solo), waar alle congresgenooten van den vorigen dag weder waren verzameld, behalve één vertegenwoordiger van één der afdeelingen, die huiswaarts was gekeerd.

Thans werd de slechte maatschappelijke positie van den Inlandschen hulponderwijzer besproken en had de voorzitter gelegenheid aan de vergadering mede te deelen, dat hij het onderwerp van hunne tractementsverhooging op het Departement van Onderwijs had voorgebracht, doch toen ten antwoord had gekregen, dat die positie zeer voldoende was, hetgeen o.m. daaruit bleek, dat de toeloop voldoende was.

Toch weet men zeer goed, dat de Inlandsche hulponderwijzers alleen die functie aanvaarden uit gebrek aan beter.

Verder werd er op aangedrongen bij de onderwijzers om in samenwerking met andere vereenigingen te trachten het onderwijs op de inlandsche IIde klas scholen te verbeteren en wel zóódanig, dat door een beter aansluitonderwijs de leerlingen bij het verlaten der school een meer volledige opvoeding ontvangen en hun aandacht ook blijven schenken aan den landbouw, die thans wordt verwaarloosd.

De aandacht van het Hoofdbestuur bleef dan ook gevestigd op de oprichting van landbouw- en handelsscholen, waardoor de leerlingen, ook buiten de ambachtscholen, een behoorlijke plaatsing zouden kunnen vinden.

In samenwerking met den Kweekschoolbond, zou misschien iets nuttigs kunnen worden bereikt.

De vertegenwoordiger van dien Bond aanvaardde die samenwerking en hoopte, dat de hulponderwijzers niet zouden verzaken hunne leerlingen aan te sporen de onderwijsinstellingen van landbouw en ambachtschool te bezoeken, waar men voor allerlei betrekkingen kan worden opgeleid.

De vertegenwoordiger van de Normaalschool te Solo, de heer Prawiroatmodjo, wees op de herhalingscholen in Europa, waarna de heer Darmowijoto de aansluiting van de Hulponderwijzers Vereeniging met de Vakcentrale bepleitte.

Wel was die aansluiting voor hem persoonlijk niet van dadelijk belang, doch de aanwezigen moesten niet vergeten, dat zij de beginselen van de Vakcen-

trale aan de leerlingen konden onderwijzen en inprenten.

Zoo zouden zij hunne leerlingen kunnen wijzen op het streven van de Vakcentrale, om het kapitaal òf te vernietigen òf in handen te brengen van het volk, waar dit opgehoopte kapitaal in handen van enkelen, hun gedachtengang vertroebelt en het leven van den kleinen man verkort.

De Vakcentrale wenscht ook de belangen der Inlandsche hulponderwijzers te behartigen en werd de aansluiting dientengevolge aanbevolen, waartoe door het congres werd besloten.

De voorzitter bracht vervolgens nog het bestaande rasverschil ter sprake, dat naar zijne meening zoo spoedig mogelijk moest verdwijnen.

De vergadering, van meening zijnde, dat geen enkel belang daardoor zou worden geschaad, sloot zich bij de meening van den voorzitter aan.

In de vergadering van 25 Mei 1920 werd ten slotte het program behandeld, hetwelk het Hoofdbestuur van de Inlandsche Hulponderwijzers Vereeniging zich voorstelt uit te voeren en dat hierop neerkomt:

Ie. Verzoek aan de bevoegde autoriteiten om aansluiting van de Hollandsch-Inlandsche school aan de Inlandsche school IIe klasse met een cursus van 3 jaren en plaatsing van de kennis van de Nederlandsche taal op het leerplan;

IIe. Gelijkstelling van het reisreglement van de Inlandsche Hulponderwijzers met de reisreglementen van standgenooten.

IIIe. Het schrijven van de Javaansche taal met Latijnsche karakterteekens aan de leerlingen in de IIIde klasse.

Dit onderwerp lokte veel discussie uit met het oog op de mogelijkheid, dat de belangstelling voor de Javaansche taal zou verminderen.

De Soendasche afdeeling drukte zelfs den wensch uit, dat de vroegere 18 Javaansche letterteekens wederom de tegenwoordige Latijnsche letterteekens zouden vervangen.

Volgens den verslaggever veroorzaakte deze aangelegenheid zelfs eenige ontstemming tusschen de Soendasche onderwijzers en hunne collega's van Midden-Java, die van meening waren, dat door het gebruiken van de Latijnsche letterteekens bij het Soenda'sch schrift, de onderwijzers tekort deden aan het Javaansch belang.

Het Hoofdbestuur gaf in verband hiermede te kennen, dat het voorshands aanbeveling verdiende om het Javaansch letterschrift bij te brengen aan de Soendasche leerlingen op de inlandsche scholen IIde klasse, te beginnen met hen, die in de IIde klasse waren geplaatst.

IVe. Het Hoofdbestuur zal er naar streven, dat de dessascholen het eigendom worden van de dessa onder controle van de dessa-raden.

De onderwijzer blijve evenwel ressorteeren onder het Departement van Onderwijs.

Deze regeling verdient aanbeveling ter voorkoming dat de financiëele lasten te zwaar zouden worden voor de dorpsbewoners.

De andere voorstellen, welke in behandeling kwamen golden meer huishoudelijke aangelegenheden der Vereeniging.

Ten slotte werd het Hoofdbestuur gemachtigd propaganda te voeren op het eiland Sumatra, waarvan de kosten zouden worden bestreden ten deele uit de kas van het Hoofdbestuur, ten deele uit de kas van de Sumatraansche afdeeling der Vereeniging.

UIT DE CHINEESCHE PERS.

Oproerige bewegingen bij de studenten in China. De „Perniagaän" van 27 Mei 1920, bevat verschillende berichten, welke wijzen op een zekere deining in de Chineesche studentenwereld in China.

Zoo deelt de correspondent van de „China-Express" mede, dat een drietal studenten te Haùchoufú eenige kisten met goederen wilden onderzoeken, welke door bemiddeling van de China-Express-Company waren aangebracht.

Nadat hun dit was verboden en zij hieraan niet voldeden, werden zij weggejaagd en liepen daarbij wonden op aan het hoofd, welke door een bijl werd toegebracht.

De studenten schoolden daarop samen, hielden den Chef van den winkel op straat aan, besmeerden zijn gelaat met verf en brachten hem naar den Magistraat.

In de straten werden echter de samenscholingen verboden.

Een zoon van den heer Chen-Lù-Chang, een der militaire toonaangevers ter plaatse, vergezeld van verscheidene kameraden, ging vervolgens in de toko van den heer Ta-Ting-Jang en vroeg daar, zoogenaamd spelenderwijs, of er Japansche goederen in den winkel waren.

Toen zij daarop een ruw afwijzend antwoord ontvingen, schoolden de studenten weer samen, sloegen in de toko alles kort en klein, vernielden de deuren en ramen, en verbrandden een belangrijke hoeveelheid handelsgoederen.

Toen in een der pakhuizen van de buskruitfabriek te Kiangnan een lezing werd gehouden voor de studenten en arbeiders, werden zij daaruit — zonder reden, zegt de schrijver — door de militaire macht weggejaagd.

De arbeiders beschermden de studenten en staakten nog dienzelfden avond den arbeid.

Kolonel Shen, adjudant van den Defence Commissioner, beweert, dat het de bedoeling der studenten was met geweld het pakhuis binnen te dringen en dat hun dit door de militaire wacht werd belet.

De staking der arbeiders begon op 23 April 1920 en werd gesteund door de Chineesche waronghouders van Shanghai.

Des avonds hielden de studenten een demonstratie en wilden oprukken naar het pakhuis, doch dit werd hun door de militaire macht en de politie belet.

De studenten schoolden daarop samen voor de ijzerfabriek van de Nicholas Tan Ironworks en spoorden met luide stem de arbeiders aan het werk te staken, hetgeen met groot gejuich werd beantwoord.

Volgens bericht zou het werkvolk van de staalfabrieken en van de dokken zich daarbij aansluiten.

De electrische tram te Shanghai stond stil en het Wajang gebouw werd gesloten.

Het Centraal Gouvernement heeft bevelen uitgevaardigd om deze bewegingen den kop in te drukken, terwijl den 24sten April de krijgswet in Shanghai werd afgekondigd.

Niettemin poogden de studenten toch in het openbaar te demonstreeren, hetgeen hun evenwel werd belet.

In de Nieuwsbladen werd het aantal van 80 gewonden gemeld.

Men noemt daarin den heer Mr. Sùng Hung-Yi als de leider dezer bewegingen.

Hij is een toonaangevend leider van de Zuidelijke partij in China, die niet alleen de studenten als instrumenten gebruikt, doch ook hun aantal sterk aanvult met betaald slecht volk.

Dit laatste ontvangt 30 cent per persoon en per dag.

De bedoeling dezer bewegingen was om studenten en arbeiders in botsing te brengen met de militaire macht en de politie en op die wijze de Revolutie uit te lokken.

Een bemind Schoolhoofd. Een der leerlingen van de Hollandsch-Chineesche kweekschool te Meester Cornelis, brengt in de Pernigaän van 28 Mei 1920 een woord van lof en dank aan het hoofd dier instelling, den heer R. C. Draaisma, die, wegens gezondheidsredenen, zijn functie heeft moeten neerleggen.

Die hulde geldt eveneens zijne echtgenoote, want ook zij wist met beleid haar man te steunen en door het toonen van belangstelling in het bestaan der leerlingen, hun genegenheid te winnen.

De zieken werden bezocht en de ouders op de hoogte gebracht van den stand van zaken hunner kinderen, terwijl voor goed toebereide voeding werd gezorgd.

Er waren onder de leerlingen velen, die moeite hadden de lessen te volgen, doch dan werd hun door den heer Draaisma moed ingesproken en er op gewezen, dat het verkeerd was half op den weg te blijven staan.

De groote maatschappij had toch ook hunne werkkracht noodig.

Niettemin staakten gedurende de 3 laatste jaren een 6-tal leerlingen de studies. De heer Draaisma eerbiedigde de Chineesche gewoonten en gebruiken en wist ze op waarde te schatten.

Zoo was hij er op tegen, dat de mannelijke en vrouwelijke leerlingen door elkander gemengd de lessen volgden, en in dat opzicht week hij van de Europeesche gebruiken af.

Hij bleef er evenwel op aansturen, dat de leerlingen zich zouden beschouwen als te behooren tot één familie.

Toen de leerlingen aan den heer Draaisma mededeelden, dat zij er prijs op zouden stellen, wanneer het Mandarijn-Chineesch op de school werd geleerd, liet hij terstond een gunstig voorstel aan den Directeur van Onderwijs toekomen, die daarop gunstig beschikte.

Het Mandarijn-Chineesch wordt dus op deze Kweekschool onderwezen, en dat is het werk van den heer Draaisma.

Het heengaan van dezen Directeur is voor de Hollandsch-Chineesche school te Meester Cornelis een groot verlies en het is in hooge mate te betreuren, dat hij gedwongen is geworden zijne functie neer te leggen.

Waar de Nederlander in de Chineesche en Inlandsche Pers dikwijls wordt gehoond, daar doet het aangenaam aan van tijd tot tijd een woord van waardeering te lezen.

LITERATUUR-OVERZICHT.

Panorama.

Het Nr. van 29 Sept. bevat als voorplaat een inderdaad schitterend (nog nimmer gereproduceerd) portret van den hier te lande vertoevenden kroonprins van Jogjakarta, en levensbijzonderheden, ontleend aan het tijdschrift „Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw". — Verder brengt hetzelfde Nr., bij zeer fraaie foto's, „Iets over Jogjakarta".

De Ingenieur.

In Nr. 40 vervolgt ir. R. A. van Sandick zijn overzicht van de onderwerpen, welke op het Algemeen Ingenieurscongres van 8—10 Mei j.l., te Batavia, zijn behandeld. N.l. Eerste Sectie. Verkeerswegen, onderafd. Havens, praeadviseurs: ir. J. A. van Santwijk en ir. J. J. Baggelaar (slot), en onderafdeeling Spoorwegen, praeadviseurs ir. W. H. Tromp en ir. J. C. F. van Sandick.

De Indische Mercuur.

Nr. opent met een grondige bespreking door G. M. Boissevain van het nieuwe standaardwerk van Mr. G. Vissering: Muntwezen en circulatiebanken in Ned.-Indië. — Mr. S. J. Bergsma wijdt een beschouwing aan de voorgestelde nieuwe of verhoogde Indische belastingen, tot een totaal bedrag van ruim 182 millioen gulden. — Verder het vervolg van „Economischen toestand van Curaçao" en de gewone rubrieken: Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, enz. — Een los bijvoegsel bevat het portret van den nieuw-benoemden Gouv.-Gen., Mr. D. Fock.

Mededeelingen. Tijdschrift voor Zendingswetenschap.

Inhoud van deel 64, 3e stuk: Een reis door het westelijke deel van Midden-Celebes, door Dr. A. C. Kruyt en J. Kruyt. — Ons onderwijs in Deli. Toespraak gehouden op de jaarvergadering van het Ned. Zend. Gen. op 13 Juli 1920, door G. Smit. — Aan de Mohammedanen ook, door A. Hueting. Schrijver betoogt, dat, als de Zending in geheel gemohammedaniseerde landen als Java niet vruchteloos werkt, in de Molukken zij evenzeer kans van slagen zal hebben onder de aldaar wonende Mohammedanen. „Dat men bij arbeid onder hen op gemakkelijke overwinningen rekenen moet, geloof ik niet; wel dat men zich op heel wat meer vijandschap moet voorbereiden. Doch dit mag ons niet terughouden, al was het alleen ter wille onzer toegebrachte Christenen en der nog toe te brengen heidenen"). — Mekongga (Kolaka), door H. van der Klift (slot). — Een paar volksverhalen van Timor, door H. Krayer van Aalst. — Een mensch als „Persilihi", door J. H. Neumann (tot goed begrip van wat hiermede bedoeld wordt leze men de bijdrage van den hr. M. Joustra in Meded. Ned. Zend. Gen., jaarg. 1902). — Uit de Javaansch-Maleische pers (I. Godsdienst en maatschappelijke toestanden. II. Onderwijs. III. Vrouwenbeweging). — Belangrijke verschijnselen op zendingsgebied.

Annalen van het Missiehuis te Tilburg.

In het Nr. van 1 Oct. weder eenige kiekjes met bijschrift, van de Tanimbar-eilanden, welke een idee geven van den toestand aldaar, van de missionarissen, hun arbeid en ook van den vooruitgang van het Missiewerk.

Weekblad voor Indië.

Het Nr. van 22 Aug. bevat o.m. een aan de Locomotief ontleende beschrijving van Dr. G. L. L. Kemmerling, den „vulcanen-dokter" over de jongste verhoogde werking van den Merapi, met enkele niet zeer duidelijke kiekjes; veel beter geslaagde reproductiën over hetzelfde onderwerp vindt men in het 28 Aug.-Nr. van „Het Indische Leven".

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Oorspronkelijke bijdragen in Nr. 9: Nogmaals Javathee in Amerika, door C. F. B. — Een veelbewogen jaar in de tabaksteelt van Deli, door Dr. R. Broersma. — Napeet = pisang, door P. Vertenten (mededeelingen over de cultuur enz. van pisang door de Kaja-kaja's van Zuid-Nieuw-Guinea). — Uit veld en dessa, VI. De voeding in de dessa, door Dessaman. — Mond- en klauwzeer, door J. F. C. Raabe. — De rubrieken cultuur- en landbouwberichten uit andere bladen bevatten o.a.: Eenige gevens over spontane coagulatie. — De rubbersituatie. — Balatawinning in Britsch-Guiana. — Mobilisatie tot vrijen arbeid (slot), door Dr. R. Broersma.

Sluyter's monthly East Indian Magazine.

Inhoud van afl. 4: K. A. R. Bosscha, a life-time of strenuous work, crowned bij ultimate succes, by Van der Kop (with portrait). — The cultivation of the cocoanut and oilpalm, by Spectator (with illustrations). — The native community in Java; admirable relics of social organisation, by F. A. H. A. Later (with ill.). — The experimental Station at Mid Java, by Dr. W. Bally (with ill.). — The new flora in the isle of Krakatau, by Dr. W. Docters van Leeuwen (with ill.). — Educating the masses. Good books for a million-population, still in its infancy as to its intellectual development, by Journalist (with ill.) [beschouwing over de werkzaamheden van de „Commissie voor de Volkslectuur", onder leiding van Dr. D. A. Rinkes]. — The glory of Java's South Coast (with ill.). — Preparatory University education in Netherlands India, by Th. Thomas (with portrait of the author).

De Reflector.

In het Nr. van 21 Aug. een artikel „Een Douwes Dekkersch" drukpersdelict in 1885 A. D., waarin herinnerd wordt aan het proces van den journalist Daum, die in genoemd jaar veroordeeld werd wegens het schrijven van een artikel, waarin blijk werd gegeven van volslagen gemis aan eerbied en ontzag en de strekking hebben kon om op te zetten tot minachting van de Regeering van Ned.-Indië. — Verder wordt een geïllustreerd opstel gewijd aan het aanhangige proces-Douwes Dekker. — Ten slotte heel mooie afbeeldingen (met korte beschrijving) van het bezoek van den Gouverneur-Generaal aan West-Borneo.

Woordenlijst taal van West-Ceram.

Als uitgave van het Encyclopaedisch Bureau te Weltevreden is verschenen een „Woordenlijst van de omgangstaal in West-Ceran (Ceram), ten behoeve van ambtenaren en officieren, samengesteld door A. M. Sierevelt, 1e Luitenant der Inf."

Deze, ter plaatse vervaardigde, vrij uitvoerige opgave, behoort bij de in het vorig jaar „voor den dienst" verspreide „Gegevens uit de nota betreffende de onderafdeeling West-Ceram", samengesteld door F. J. P. Sachse. De Chef van het Encyclopaedisch Bureau deelt in een Voorbericht mede, dat, het het oog op een later samen te stellen verbeterde en meer uitgebreide woordenlijst, het ten zeerste zal worden op prijs gesteld, indien bovenbedoelde ambtenaren en officieren het werkje, voorzien van hun opmerkingen en aanteekeningen, willen terugzenden. Ofschoon die vraag dus direct slechts gericht is aan een zeer beperkt aantal personen, gelooven we toch in den geest van den hr. Van Vuuren te handelen als we mededeelen, dat bedoelde woordenlijst is te raadplegen in de Koloniale Bibliotheek te 's-Gravenhage. Wellicht, dat ambtenaren en officieren, die voorheen op Ceram hun standplaats hadden, zich eveneens voor het onderwerp interesseeren en hun opmerkingen ten beste kunnen geven.

Katholieke week te Djokjakarta.

Van 4—7 Juni is te Djocja een zoogenaamd ,,Sociale week'' gehouden, waaraan ongeveer 50 katholieken, bijna allen Javanen, hebben deelgenomen. Volgens een bericht in het jongste Nr. van ,,Sint Claverbond'', mag de ,,week'' prachtig geslaagd genoemd worden. Het plan, dat reeds te voren door verschillende katholieke Javanen was gekoesterd, en dat vooral in de laatste dagen druk was besproken, om namelijk te komen tot de oprichting van een Katholieke Javaansche partij, nam bij gelegenheid van deze ,,week'' een vasteren vorm aan. Iedereen voelde: Er moet een Kath. Javaansche partij komen en wel spoedig. Men moet zich vereenigen om zich krachtig te kunnen verzetten tegen den bolsjewistischen geest, die het Javaansche volk wordt opgedrongen.

In hetzelfde Nr. van ,,St. Claverbond'' vindt men o.a. het slot van Pr. A.Kortenhorst z.g. ,,Leven van de zalig verklaarde Atjehsche martelaren''.

Nationale, staatkundige Gids.

Onder het opschrift ,,Op den goeden weg'', in het Nr. van 30 September j.l., een artikel naar aanleiding der officieele publicatie ,,Mededeelingen omtrent enkele onderwerpen van algemeen belang.'' De Schr. juicht deze publicatie ten zeerste toe, doch met enkele beschouwingen der Regeering kan hij zich niet vereenigen. Zoo komt het hem bijv. voor, dat de mededeeling: de geest der m a s s a bleek meer dan vroeger vatbaar voor revolutionnaire propaganda, te pessimistisch is, en hij stelt daar tegenover: De werkelijke groote massa, ook op Java, blijft nog in den tegenwoordigen tijd onberoerd door hetgeen de volksleiders zeggen. Zij leeft haar eenvoudig bestaan voort in hare dorpen en revolutionnaire propaganda maakt haar niet wakker. Eén middel slechts zou er zijn om die massa in beweging te brengen en dat zou zijn als men haar tot den heiligen oorlog kon roepen . . . . Wanneer men hier dus van de ,,massa'' gesproken vindt, zal men de uitdrukking cum grano salis moeten opvatten. Het gaat hier niet zoo zeer om het geheele Javaansche volk als wel om de massa in enkele steden en centra van industrie...... Maar de werkelijke massa, de inlandsche volkeren buiten die centra, daar is de mogelijkheid van resultaat van welke propaganda ook, niet groot.

De West-Indische Gids.

Inhoud der October-afl.: Vroegere rijzingen van den bodem in Nederlandsch West-Indië, door Prof. Dr. K. Martin. — Suriname en de oorzaken van de achterlijkheid dezer Nederlandsche kolonie, door F. Greiner. — De annotatiën van Gouverneur Jan Nepveu op Herlein's beschrijving van Suriname, door Mr. R. Bijlsma. — Vreemdelingen? (een bijdrage, tot welke zonderlinge conclusies de op Curaçao geldende wet op het Nederlanderschap kan leiden), door Mr. B. de Gooy Fortman. — Bibliographie.

Handelsberichten.

Het Nr. van 30 Sept. publiceert een overzicht van den productenhandel op Java, gedurende het eerste halfjaar van 1920 (I. Algemeen Overzicht). — Verder o.a. gegevens over de handelsbeweging van de havens Makassar en Belawan gedurende Mei 1920.

De Aarde en haar Volken.

Het Sept.-Nr. van dit maandblad bevat het eerste gedeelte van een mooi geïllustreerde bijdrage: In Britsch Nieuw-Guinea, ontleend aan een bij Seely te Londen verschenen boekwerk ,,Unexplored New-Guinea'', van de hand van W. N. Beaver, resident van Britsch Nieuw-Guinea. De schrijver sneuvelde in 1917 in het Polygoonbosch (Vlaanderen) en Dr. A. C. Haddon, bekend geograaf, verzorgde de uitgave en schreef een inleiding, daarin wijzend op de belangrijke diensten, die Beaver zijn land bewees, door zijn beleidvol bestuur van genoemde kolonie. Als volkenkundige besteedde Beaver ruimschoots aandacht aan de bevolking der onder zijn bestuur staande districten en zijn geschrift over dit, nagenoeg nog onbekende, gedeelte van het land der Papoea's, is van buitengewone beteekenis voor de kennis van de zeden der primitieve bevolking van Nieuw-Guinea met haar zoo verschillende stammen en groepen.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 26 heeft den volgenden inhoud: Boetonneezen (vervolg), door N. — De landraad op Java (met ill.), door Mr. H. M. B. ter Haar Romenij. — De S.S.-pasanggrahans (herstellingsoorden door de Staatsspoorwegen opgericht), door M. E. Reitsma-Brutel de la Rivière (slot). — Het offer (Indische schets), door C. O. van der Plas. — Indië in het a.s. winterseizoen (opgave van verschillende voordrachten over Indië). — Wat de Javaansch-Mohammedaansche bevolking voor godsdienstige of liefdadige doeleinden zooal opbrengt (vervolg). — Boekbespreking (Selamat Djalan, door H. J. Vermeer, beoordeeld door M. Joustra).

Internationales Archiv für Ethnographie.

In Nr. 1 en 2 van deel XXV voortzetting der verhandeling van Dr. I. P. B. de Josselin de Jong, getiteld: The praecolumbian and early postcolumbian aboriginal population of Aruba, Curaçao and Bonaire.

Dictaat Volkenkunde van Ned.-Indië.

Door de Koninklijke Militaire Academie te Breda is in druk uitgegeven het dictaat van den docent, die in het vak volkenkunde van Ned.-Indië les geeft. Het is een zeer leerzaam geschrift, dat in beknopten vorm en aangenamen schrijftrant veel wetenswaardigs over het genoemde onderwerp vermelt en bovendien rijk geïllustreerd is. We meenen geen onbescheidenheid te begaan door den naam van den schrijver (die niet op het titelblad voorkomt) te noemen, n.l. Prof. C. Spat. Wat wel op den titel staat en een beletsel is om dit werkje de verspreiding te verschaffen, welke het o.i. ten volle verdient, is, dat het ,,uitsluitend ten dienste van het militair onderwijs'' in druk is uitgegeven.

Holland's East India.

Nr. 8 vol. 1 bevat een korte bedrage over de Lematang kolenvelden (met ill.) en o.m. een opgave van in den handel gebruikte termen (foreign trade terms) met verklaring der afkortingen.

Een nieuw Indisch Thee-tijdschrift.

Onder den titel van ,,De Thee, Korte aanteekeningen van het Algemeen Proefstation voor Thee'' is een nieuw tijdschrift in Ned.-Indië opgericht. In een Inleiding bij de eerste aflevering, geschreven door Dr. C. Bernard, wordt de bedoeling dezer nieuwe publicatie, die een plaats naast de bekende ,,Mededeelingen'' van genoemd Proefstation inneemt, uiteengezet. In de Ind. Mercuur van 17 Sept. bespreekt Prof. Dr. P. van Romburgh den inhoud nader, welken hij interessant en rijk aan verscheidenheid noemt.

* * *

Ten besluite nog enkele titels:

Decentralisatie in andere banen, door J. F. H. A. Later (Locale Belangen, 16 Juli 1920).

Nickerie (in Suriname) aan het verengelschen (Neerlandia, Oct. '20).

Britis-Borneo Petroleum Syndicate Ltd. Borneo position reviewed (The British North Borneo Herald, 16 Aug. '20).

Jaarverslag over de Poeloe-Laoet steenkolen-ontginning, gedurende het jaar 1918 (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Verslag van de Ombilinmijnen over het jaar 1919 (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Verslag van de Zoutverpakking op Madoera over het jaar 1918 (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Justitiëele Statistiek van Nederlandsch-Indië over het jaar 1915; en over het jaar 1916 (Weltevreden, N. V. Drukkerij ,,'t Kasteel van Aemstel'').

Het zure bibitrot bij het suikerriet, door C. A. H. von Wolzogen Kühr (Mededeelingen van het Proefstation voor Java Suikerindustrie, Nr. 3). — Beschrijving der soorten van het suikerriet, door G. Bremer (Id. Nr. 4). — Over oxaalzuur in suikerriet en over rietwas (Id. Nr. 5).

Suriname.

Het is een verblijdend verschijnsel dat de groote bladen niet onverschillig blijven bij de voorgenomen afbraak van den spoorweg in Suriname.

In ons vorig nummer haalden wij de conclusie aan, waartoe de ,,Nieuwe Rotterdamsche Courant'' in een hoofdartikel, aan het onderwerp gewijd, was gekomen. Hier laten wij volgen het slot van een artikel in ,,Het Algemeen Handelsblad'' van 30 Sept.

,,De spoorweg in Suriname heeft niet aan de groote verwachtingen beantwoord. Maar kan men eigenlijk wel van een fair chance spreken, die hij als bevorderaar van boschexploitatie en mijnbouw zou hebben gehad? In 1912 voltooid, in een tijd dus dat de belangstelling voor Suriname bij het kapitaal vrijwel tot het nulpunt was gedaald, kon de spoorweg ook in de vijf jaar van den wereldoorlog

...iet aan zijn doel als chemin de fer de pénétration [be]antwoorden. Het kapitaal had zich toen wel voor [w]at anders dan voor werken des vredes te interesseeren. Na den oorlog kwam echter vernieuwde belangstelling, ook en vooral voor den mijnbouw in de kolonie. Moet men nu die belangstelling door een bekrompen spoorwegpolitiek den kop indrukken?

Gedenk de mislukking der bacoven-cultuur. geef den spoorweg in Suriname een fair chance; dat is ons advies, zoolang niet meer deugdelijke gronden dan het verlies van enkele tienduizenden guldens 's jaars en een ietwat hoogere uitgave in eens voor materiaal-vernieuwingen voor het genomen besluit kunnen worden aangevoerd".

* * *

Ons koloniaal beleid doet dikwijls vreemde dingen. Op het oogenblik dat in de naburige Britsche kolonie het gaslicht vervangen wordt door het voor de tropen zoo geschikte electrische licht, gaan wij over tot het bouwen van een gasfabriek te Paramaribo.

Wij beginnen een bacove-cultuur met gouvernementssteun, maar zetten die stop zonder voldoenden grond.

Wij gaan de Britsche en Fransche naburen voor in het aanleggen van een spoor naar het binnenland en op het oogenblik dat die naburen er op aandringen ons voorbeeld te volgen, nemen wij sans gêne het besluit den spoorweg af te breken.

In de ,,Times Empire Supplement" — overgenomen in de ,,Argosy" van 27 Juni — schrijft de oud-gouverneur van Britsch Guiana, Sir Walter Egerton:

,,The problem of the development of British East Africa was solved by the construction of the Uganda railway. That of British Guiana can only be effected in the same way by a railway to the Brazilian frontier. The first section of a line to the Amazon at Manaos giving rapid and easy access to the upper Amazon is beyond the power of the small population of the colony. It would cost fully £ 3000000 and would hardly pay working expenses for the first ten years but there can be little doubt that it would ultimately lead to the development of the hinterland and justify our occupation of this Magnificent Province".

In een artikel van Germain Dorré onder het hoofd ,,Les placers de la Guyane", in ,,La Dépêche Coloniale et Maritime" van 16 September lezen wij:

,,L'aviation commerciale pourra certes dans les débuts jouer un rôle efficace dans la mise en valeur de la Guyane. Cependant nous pouvons déclarer qu'une voie ferrée, reliant les principeaux placers entre eux jusqu'à la côte, permettra les transports de matérial lourd. Il est donc acquis, que le rail est en Guyane un facteur essentiel de sa vitalité économique."

Is het niet het best het afbrekingsbesluit in te trekken, waarmede — zooals het zooeven aangehaalde artikel van het ,,Handelsblad" zegt — ,,op bedenkelijke wijze wordt ingegrepen in wat des wetgevers is, die alleen ongedaan kan maken, waartoe hij eens besloot."

Wij hopen in ons volgend nummer op deze afbraakkwestie terug te komen.

* * *

Bij het aftreden van den heer J. da Costa, als President van het Hof van Justitie in Suriname, schrijven de Surinaamsche bladen hoogst waardeerende artikelen. Zoo het blad ,,Suriname" van 7 September, ,,De Surinamer" van 9 September. Het stuk in ,,De West" van 7 September laten wij hier volgen:

,,Zaterdag heeft mr. L. J. Rietberg, benoemd tot President van het Hof van Justitie, zijn nieuwe functien aanvaard. De installatie vond — zooals de laatste jaren gebruikelijk — plaats zonder eenig ceremonieel. Geen woord van welkom aan den nieuwbenoemde, geen afscheidswoord tot den heengaanden president.

Toch is deze presidentswisseling een gebeurtenis die de gemeenschap geenszins onverschillig laat.

In de eerste plaats een gelukwensch aan mr. Rietberg, die, naar wij hopen, het hem toevertrouwde hooge ambt met eere zal vervullen.

De taak om de opengevallen plaats van den heer Da Costa in te nemen, is zeker niet gemakkelijk. De heer da Costa is 44 jaren in de Surinaamsche magistratuur werkzaam geweest. Aan enorme ervaring, paarde hij een ongemeene wetskennis. Zijn stalen geheugen liet hem zelden of nooit in den steek. Hoe hebben wij hem vaak bewonderd, als hij de behandeling leidde van de meest ingewikkelde zaken en alle details daarvan volkomen bleek te beheerschen. Man van strenge plichtsbetrachting, taaie werker, was hij in elk opzicht een voorbeeld voor anderen en genoot hij in hooge mate het vertrouwen van de bevolking. Zijn gemoedelijke eenvoud maakte, dat ieder onbeschroomd den president kon naderen.

Met leedwezen ziet men hem heengaan, maar het was zijn wensch,om, na harden arbeid, thans rust te genieten. Een aangename levensavond wordt hem van harte gegund.

Het koninklijk besluit, waarin hem op zijn verzoek eervol ontslag wordt verleend, brengt den heer da Costa dank ,,voor zijn langdurige en trouwe diensten aan den Lande bewezen." Die woorden zijn geen ijdele klank, en die vormelijke dankbetuiging krijgt zeker meer dan gewone beteekenis door de gelijktijdige bevordering van den heer da Costa tot commandeur in de Orde van Oranje Nassau, een zeldzame, doch in dit geval zeker ten volle verdiende onderscheiding."

* * *

Uit hetzelfde blad knippen wij het volgende:

,,Suriname is een beroerd land!

Het wordt zoo vaak gedachteloos gezegd.

Ook de Javanen, die eenige maanden geleden met de Madioen terugkeerden naar hun land, zeiden dit.

Bij hun aankomst op Java hadden zij een heele klachtenlijst tegen Suriname. Hun landslieden, die zich daar in het depot voor Suriname bevonden, riepen zij toe: Gaat niet naar Suriname!

Maar wat gebeurde?

Enkele weken later, toen de Madioen weer zou vertrekken naar Suriname, kwamen verscheidene der teruggekeerde Javanen uit eigen beweging zich aanmelden om weder mede te gaan naar Suriname. Het leven was hun bitter tegengevallen. De duurte, die zij zoo erg vonden in Suriname, was niet in vergelijking van wat zij ondervonden in hun eigen land.

Niet minder dan 46 Javanen sloten — ternauwernood een week teruggekeerd in hun geboorteland — een nieuw contract om weer te gaan naar het...... beroerde land!

Dit geval staat niet op zichzelf. Van de Britsch-Indiërs, die eenige maanden geleden terugkeerden naar hun land, waren velen zóó onder den indruk van de gewijzigde toestanden in Britsch-Indië, dat zij liefst onmiddellijk waren teruggekeerd naar Suriname.

Er schijnt dus toch wel iets goeds te zijn in Suriname."

* * *

,,De Surinamer" van 2 September schrijft:

,,Met genoegen kunnen we met besliste zekerheid melden, dat binnen zeer korten tijd Suriname verrijkt zal zijn met een draadlooze. De besprekingen tusschen het Gouvernement en de Surinaamsche Bauxiete Co. zijn reeds zóó ver gevorderd, dat er alleen nog maar kwestie is omtrent de plaats. Men moest wachten op de komst van den heer Snellen, die ook in deze zaak zal geraadpleegd worden, daar de draadlooze zal komen in de buurt van den Cultuurtuin.

Op Moengo zal natuurlijk ook een installatie geplaatst worden. Die van de stad komt geheel ten dienste van het publiek. Spoedig zullen wij dus verbinding hebben met de draadlooze van Curaçao en zal de Bauxiete comp. ons Gouvernement voor zijn."

* * *

De heer Alex Schenkel, oud-Surinaamsch ambte-

naar, die naar Nederland gekomen is om zich aan het tooneel te wijden, schrijft — zie „Suriname" van 24 Augustus — dat Jan Fabricius het plan heeft opgevat in December met zijn vrouw en zoon naar Suriname te gaan. Hij wil heel graag de West-Indische koloniën zien, en zou, indien dat kon, in Paramaribo eenige zijner stukken voordragen.

* * *

„Suriname" van 31 Augustus schrijft:

„Onze landgenooten, de heeren Albert Rellum en C. Tjon A Man, slaagden in Engeland voor het theoretisch artsexamen, de eerste in Glasgow, de laatste in Londen. Beide heeren doen in October a.s. het practisch gedeelte van het artsexamen (final examination)."

* * *

De Minister van Koloniën heeft nader op de vragen van den heer Ketelaar betreffende de verhooging van de West-Indische pensioenen geantwoord:

Het nader overleg met den Gouverneur van Suriname geeft den ondergeteekende aanleiding te bevorderen, dat bedoelde pensioensverhooging, te rekenen van 1 Januari 1920, mede ten aanzien van evengenoemde kolonie, van twintig ten honderd op veertig ten honderd zal worden gebracht.

Bij een eerlang in te dienen wetsontwerp tot nadere verhooging en wijziging van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het loopende jaar, zal de ondergeteekende de voor die verhooging noodige fondsen aanvragen.

Curaçao.

De reis van den Gouverneur naar de bovenwindsche eilanden.

In zeker opzicht zijn de reizen van gouverneur Helfrich naar de „onderhoorige" eilanden niet gelukkig. Na een bezoek aan Aruba verdween de gezaghebber van dat eiland, en thans blijkt waar, wat reeds eenigen tijd vermoed werd, dat de gezaghebber der bovenwindsche eilanden heengaat. Overigens bestaat er wellicht geen overeenkomst tusschen beide gebeurtenissen. Het ontslag van den heer Tymstra, na slechts ruim één jaar dienst, heeft iets tragisch. Het blijkt meer en meer, dat Z.H.E.G. zich bemind had weten te maken en met de bevolking wist om te gaan op een als thans gewenschte „democratische" wijze. Men herinnert zich de ontvangst in de kolonie. De heer Nuyens was reeds heengegaan en Gouverneur Helfrich nog niet opgetreden, toen de heer Tymstra te Willemstad landde. Dezelfde boot, die hem daar gebracht had, nam hem weer mee, regelrecht naar de bovenwindsche eilanden, waar geen der autoriteiten van zijn komst op de hoogte was, zooals „De Vrijmoedige" destijds in een correspondentie van St. Martin wist mee te deelen. En het duurde eenige maanden vóór de bedoeling, met de veranderde bestuursinrichting beoogd, kenbaar gemaakt werd. Het is ons niet bekend, hoe de heer Tymstra stond tegenover de afscheidingsbeweging op St. Martin, maar het zou niet te verwonderen zijn, wanneer de regeling der positie van den bovenwindschen gezaghebber een ambitieus mensch slechts matige voldoening bleek te schenken. Hoe het zij — het vertrek van den heer Tymstra achten wij een groot verlies, en wij deelen de nieuwsgierigheid der bovenwindsche eilanders omtrent zijnen opvolger.

Het optreden der afscheidingsmannen heeft althans dit bereikt, dat de bovenwindsche eilanden over de tong gaan. Het is niet twijfelachtig, of het zwaartepunt der belangstelling van ons West-Indische eilandenbezit ligt in de laatste maanden boven den wind. Reeds het feit van deze tweede reis van Gouverneur Helfrich daarheen, wijst daarop. Geen zijner voorgangers maakte het zoo druk en den laatsten tijd was de klad heelemaal er in gekomen. Het spreekt vanzelf, dat behalve de plaatselijke economische vraagstukken in engeren zin, vooral ter sprake moesten komen de afscheidings-plannen" en de financieele decentralisatie. Alleen de „Amigoe di Curaçao" geeft nog maar een verslag van de reis en daaraan zullen wij een en ander ontleenen. Komen ons later andere mededeelingen onder de oogen, dan bestaat er wellicht aanleiding hierop terug te komen.

Vooreerst lezen wij, dat de gezagvoerder van de „Prins Frederik Hendrik", die, zooals onze lezers weten, den Gouverneur naar St. Martin bracht, daar mee aan wal ging, ten einde zich op de hoogte te stellen van de gesteldheid der reede in verband met de plannen van de K. W. I. M. met haar Columbia-lijn, die vermoedelijk dit eiland maandelijks zal aandoen. Is dit misschien het restant der „Paketvaartplannen", die zoo grootsche verwachtingen in het leven hebben geroepen?

Den dag na aankomst boden de beide landraden namens een zeven(?)-tal ingezetenen den Gouverneur een request aan de Koningin aan, waarin de onderteekenaars, zijnde mannelijke en vrouwelijke inwoners van het eiland, aandrongen op meerdere zelfstandigheid en rechtstreeksch bestuur uit het Moederland voor de drie eilanden.

„De volgende dagen moest de Gouverneur wijden aan velerlei besprekingen, die gedeeltelijk de bekende afscheidingsplannen raakten. Op een openbare vergadering besprak Z. Exc. de financieele decentralisatie voor elk der eilanden van de kolonie, waarbij Landraden, kooplieden, ambtenaren en verdere ingezetenen in de gelegenheid waren hun meening daarover uit te spreken, waarbij, zooals van zelf spreekt, de afscheidingsbeweging opnieuw ter sprake kwam en de Heer Waymouth gelegenheid had een door hem ontworpen schema van zelfbestuur te ontwikkelen.

In het algemeen vond dit schema weinig bijval. *Hoe* meerdere zelfstandigheid in verband met financieele decentralisatie verleend zou kunnen worden was een vraag, waaromtrent de aanwezigen zich niet gemakkelijk konden verstaan, zoodat de verschillende meeningen den Gouverneur later schriftelijk zullen worden aangeboden."

Men ziet, dat het de practische vraag gold, die ook wij in het K. W. hebben opgeworpen. Het aantrekkelijke, voor het hoofdeiland in de afscheiding gelegen, is de losmaking der geldelijke banden, het sympathieke, dat ook ons in de beweging aantrekt, is de drang naar een rechtstreekschen band met het moederland, en wij begrijpen volkomen, als met de benedenwindsche eilanden weinig geestelijke eenheid overigens gevoeld wordt door een bevolking, die in aard, taal en geschiedenis zoo belangrijk verschilt. Maar de moeilijkheid een oplossing van het financieele vraagstuk te vinden, komt ons vooralsnog onoverkomelijk voor. En daarbij komt, dat Gouverneur Helfrich toch werkelijk het zijne doet om de belangstelling van het koloniaal bestuur daadwerkelijk te toonen.

Op Saba bleek duidelijk, zegt het verslag, uit een bespreking met de landraden en de verschillende ingezetenen, dat men daar geheel afkeerig was van de afscheidingsbeweging, terwijl ook van de financieele decentralisatie niet veel voordeel verwacht werd. En op St. Eustatius, het is reeds bekend, was het niet anders. Op een muur, vlak bij de gezaghebberswoning, stond nog met groote letters: „Down with St. Martin, Curaçao for us".

De landbouw bleek de gevolgen te ondervinden van de droogte. De administrateur van financiën hield besprekingen omtrent het crediet- en geldvraagstuk, ging zelfs naar St. Kitts, en de inspecteur van het onderwijs bezocht de scholen en overlegde over de reorganisatie van het onderwijs, waarbij leerplicht en verbod van kinderarbeid ter sprake kwamen.

Wat den economischen toestand betreft, bevat het „Amigoe"-verslag weinig lichtpunten. De sisal op St. Eustatius, lezen wij nog, stond er goed voor.

Heengegaan.

In ons blad van 4 Maart l.l. legden wij vast een mededeeling van den heer Van Kol in de Eerste Kamer, dat de heer Dr. Waterman, hoofd van den geneeskundigen gezondheidsdienst, voor de kolonie niet zou verloren gaan. Het blijkt thans anders. „De Curaçaosche Courant" van 3 Sept. l.l. deelt mee, dat de heer dr.

Dr. Waterman eervol van den openbaren gezondheidsdienst in de kolonie is ontheven. Wie op de hoogte is van hetgeen dr. Waterman tijdens zijn verblijf in Curaçao heeft tot stand gebracht, zal beseffen, dat de kolonie hierdoor een zwaar verlies lijdt. Werkzaam op een terrein vol ongelukkige misstanden, waarvoor ook in latere jaren nog maar al te dikwijls de oogen gesloten werden, heeft dr. Waterman aanstonds gevoeld, dat krachtig moest worden opgetreden. En hij heeft dit gedaan op een wijze, waardoor de zaak het best gediend is geweest. Welken steun hij persoonlijk daarbij genoten heeft van mevrouw Waterman is eenigszins bekend geworden door hetgeen zij zelf ten nutte der kolonie in het openbaar gedaan heeft. Er is door dit echtpaar een arbeid begonnen, waarvan misschien eerst toekomende geslachten de vruchten plukken zullen, maar dat hun desalniettemin aanstonds aanspraak geeft op den warmen dank en de erkentelijkheid der kolonie.

Scheepvaart.

„Handelsberichten" geeft nog onderstaande vergelijkende cijfers van de op Curaçao in de eerste halfjaren van 1919 en 1920 ingeklaarde schepen:

	Stoomschepen. Aantal.	Inh. in M3 netto	Zeilschepen. Aantal.	Inh. in M3 netto
1e Halfjaar 1919 . . .	174	594.680	570	92.298
„ 1920 . . .	271	1.053.212	334	101.074

„De Curaçaosche Courant" vult tot Augustus deze cijfers aldus aan:

Jan.-Aug. 1919	238	811.987	885	124.836
Jan.-Aug. 1920	358	1.431.835	702	140.511

Dienst K. W. I. M. Amsterdam-Suriname-Curaçao.

De dienst tusschen Suriname en Holland en omgekeerd door de K. W. I. M. wordt een veertiendaagsche, d.w.z. iedere 14 dagen vertrekt uit Holland een schip naar Suriname en ook zal iedere 14 dagen een schip van Suriname naar Holland vertrekken. De dienst zal zoodanig worden geregeld, dat éénmaal per maand een passagiersschip van en naar Holland vaart, hetwelk 14 dagen later door een vrachtschip wordt gevolgd.

De passagiersschepen loopen, van Holland komende, niet verder door dan tot Curaçao en keeren vandaar via Paramaribo terug naar Holland.

De van Holland komende vrachtschepen gaan door naar New York (éénmaal per maand) en keeren vandaar via Paramaribo naar Holland terug, zoodat een maandelijksche verbinding van en naar New York gegeven wordt. (Amigoe di Curaçao.)

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

De leveranciers van Java.

Deel IIa van de Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Ned.-Indië over 1919 geeft weer interessante cijfers. De cijferreeksen bevatten, voor wie er zich even in verdiept, zóó treffende aanwijzingen, dat zij volstrekt geen droge lectuur vormen.

De goederen, die tot een bedrag van ruim 423 millioen guldens, door particulieren op Java ingevoerd werden, teekenen de concurrentie, die zich tusschen de oude producenten en de nieuwe ontwikkelt en de toenemende cijfers van den Japanschen, Amerikaanschen en Australischen invoer, gunnen de phantasie vrijen loop. Dit is zeker niet in mindere mate het geval voor wie zich wil verdiepen in de bijzonderheden der uitvoertabellen, die over een totaal van 1.397.885.529 guldens loopen en die de bestemming der van Java verscheepte goederen zeer ver volgen. Zoo worden b.v. voor de suiker alleen al meer dan 60 landen of havens van bestemming aangegeven. Uit het invoeroverzicht geven wij hiernaast eenige cijfers, die ons òf op zich zelf, òf door de onderlinge vergelijking der betrokken producerende landen belangwekkend voorkomen, maar wie meer wil zoeken vindt er in menigte, die niet minder de aandacht waard zijn.

LAND VAN HERKOMST.	Automobielen. Stuks.	Automobielen. waarde in guldens.	Bier. L.	Bier. W. i. g.	Blik in bladen. K. G.	Blik in bladen. W. i. g.	Natuurboter. K. G.	Natuurboter. W. i. g.	Kunstboter. K. G.	Kunstboter. W. i. g.
NEDERLAND	14	51.660	846.684	647.715	27.636	22.385	159.738	290.723	35.964	63.656
GROOT BRITTANNIË	—	—	193.012	185.249	7.407.109	5.999.758	—	—	—	—
FRANKRIJK	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ITALIË	6	22.140	—	—	—	—	—	—	—	—
ZWEDEN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
CANADA	86	350.835	—	—	—	—	—	—	—	—
V. S. v. N. AMERIKA	2.924	11.735.395	1.499.015	1.051.077	1.293.367	1.047.627	—	—	—	—
SINGAPORE	30	110.700	11.767	8.237	5.001	4.051	5.472	9.959	767	1.358
SIAM	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
HONGKONG	4	14.760	3.477	2.434	—	—	—	—	—	—
JAPAN	—	—	2.493.633	1.748.280	2.280	1.847	—	—	3.433	6.076
PHILIPPIJNEN	—	—	2.870	2.009	55.238	44.743	—	—	—	—
AUSTRALIË	—	—	114.878	75.401	—	—	1.972.566	3.605.582	—	—
VAN ELDERS	27	103.415	782	687	112	91	2.497	4.689	831	1.471

LAND VAN HERKOMST.	Bereide Cacao.	Bereide Cacao. W. i. g.	Opgem. Dameshoeden.	Opgem. Dameshoeden. W. i. g.	Kleederen.	Kleederen. W. i. g.	Lucifers. Gros doosjes.	Lucifers. W. i. g.	Gecond. Melk. K. G.	Gecond. Melk. W. i. g.
NEDERLAND	—	590.070	—	16.692	—	736.643	71.058	83.493	130.140	161.161
GROOT BRITTANNIË	—	46.057	—	13.353	—	801.241	—	—	—	—
FRANKRIJK	—	1.354	—	4.372	—	77.406	—	—	—	—
ITALIË	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ZWEDEN	—	—	—	—	—	—	765.887	889.917	—	—
CANADA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. S. v. N. AMERIKA	—	350.244	—	2.428	—	355.591	—	—	1.185.922	1.363.810
SINGAPORE	—	6.060	—	1.692	—	121.513	106.926	125.638	211.446	243.168
SIAM	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
HONGKONG	—	1.787	—	—	—	254.141	30.397	35.716	215.598	247.938
JAPAN	—	14.372	—	2.858	—	2.164.134	2.997.801	3.522.416	64.463	74.132
PHILIPPIJNEN	—	—	—	1.804	—	3.897	—	—	—	—
AUSTRALIË	—	57.557	—	2.044	—	56.549	—	—	1.496.689	1.721.192
VAN ELDERS	—	2.695	—	381	—	19.075	5.457	6.412	881	1.013

LAND VAN HERKOMST.	Saigon Rijst. K. G.	Saigon Rijst. W. i. g.	Siam Rijst. K. G.	Siam Rijst. W. i. g.	Spoorwegmater. (rollend).	Spoorwegmater. (rollend). W. i. g.	Gezouten of gedroogde Visch. K. G.	Gezouten of gedroogde Visch. W. i. g.
NEDERLAND	—	—	—	—	—	762.972	—	—
GROOT BRITTANNIË	—	—	—	—	—	23.523	(Br. Indië) 7.410	1.593
FRANKRIJK	(Indo-China) 2.205.100	418.969	—	—	—	—	—	—
ITALIË	—	—	—	—	—	—	—	—
ZWEDEN	—	—	—	—	—	2.395	—	—
CANADA	—	—	—	—	—	—	—	—
V. S. v. N. AMERIKA	—	—	—	—	—	4.059.739	—	—
SINGAPORE	2.865.950	544.531	9.191.570	1.712.198	—	14.894	36.614.536	7.872.12
SIAM	—	—	7.510.686	1.427.080	—	—	—	—
HONGKONG	—	—	—	—	—	—	61.455	18.21
JAPAN	—	—	—	—	—	5.390	30.855	6.63
PHILIPPIJNEN	—	—	—	—	—	—	—	—
AUSTRALIË	—	—	—	—	—	55.638	—	—
VAN ELDERS	890	169	3.442	654	—	10.110	32.591	7.00

Australische vlootplannen.

In 't Huis van afgevaardigden te Melbourne heeft de eerste minister van den Australischen Statenbond Hughes, over de verdedigingspolitiek van de regeering gesproken. Hij stelde het behoud van Australië voor de Europeanen als alles overheerschende eisch voorop. De verantwoordelijkheid van Austr. is toegenomen door zijn zelfstandig lidmaatschap van den Volkenbond. Het heeft het mandaat aanvaard over de vroegere Duitsche bezittingen in de Austr. zone. De verdediging van de nieuwe gebieden in de Stille Zuidzee werpen een ernstig en moeilijk vraagstuk op. De nationale veiligheid van het gemeenebest legt de verplichting op om een aandeel te aanvaarden in de verantwoordelijkheid van het geheele Britsche rijk op marinegebied. Hughes hoopt op een plan voor een rijksvloot, waartoe alle dominions zullen bijdragen, waardoor alle sterk zullen worden ook voor hunne nationale veiligheid. Slagschepen zijn nog steeds te beschouwen als 't hoofdbestanddeel van de vloot, die met de verdediging ter zee belast zal worden, maar de omstandigheden dwingen Austr. voor 't oogenblik om op lichte kruisers en kleinere schepen te steunen.

De luchtstrijdkrachten worden in gereedheid gebracht onder toezicht van een raad, waarin leger en vloot vereenigd zijn. 600.000 p. st. zou worden beschikbaar gesteld, alleen voor de aviatiek echter met inbegrip van burgerlijke- en handelsafdeelingen.

Stelden wij in ons nummer van de vorige week Japan en N. Amerika in hun vlootstreven tegenover elkander en lieten wij daarbij uitkomen, dat het Britsch-Japansche bondgenootschap daarbij een factor van beteekenis uitmaakt, klanken als de Austr. premier hier laat hooren, wijzen er op, dat het vertrouwen en de verwachting op de hechtheid van de Japansch-Britsche vriendschap toch volstrekt niet zoo vaststaat, of de Austr. kroonkolonie vindt 't toch noodzakelijk zich heel groote offers op te leggen om het behoud van Australië voor de Europeanen te verzekeren. Zij denkt daarbij niet aan een mogelijk verweer tegen de V. S., maar stellig uitsluitend, of althans in de allereerste plaats, tegen 't Rijk der opgaande zon.

Minister Franck en Kongo.

Bij zijn terugkeer uit Kongo in Antwerpen is de Belgische minister van koloniën ontvangen haast alsof hij een ontdekkingsreiziger was, die in nieuwe landen doorgedrongen was. Voor den Belg is inderdaad iemand, die Kongo doorkruist heeft, zelfs als dit geschied is met alle gemakken een minister bereid, een man tegen wien wordt opgezien als tegen een bijzonder ondernemende, halswagende, stoutmoedige baanbreker. Een Belg kan er zich nog maar niet indenken, dat wij Nederlanders naar de binnenlanden van Sumatra, Borneo of Celebes vertrekken, met 't voornemen daar onafgebroken 6 à 10 jaren te blijven, zonder dit als een heldhaftige prestatie te beschouwen; en niet geloovend schudt hij 't hoofd, bij de verzekering, dat er elke week tientallen van Nederlandsche vrouwen naar Indië vertrekken, die ook voor 6 à 10 jaren van hun familie afscheid nemen en waarvan velen weten dat zij ook 't leven in de binnenlanden tegemoet gaan. Ieder, die naar Kongo vertrekt, wordt nog als een held of als een avonturier beschouwd en over de vrouw, die besluit er heen te gaan, wordt meer verwondering geuit, dan over een zuster, die den kloostersluier aanneemt.

Juist door deze opvatting heeft de volbrachte reis het gezag van minister Franck in Kongozaken zeer verhoogd: hij is er zelf gaan zien, hij weet er dus alles van!

Het trof dus al heel ongelukkig, dat het eerste wat hij te verklaren kreeg was, of hij wel als minister zou aanblijven, en dat hij gemeend heeft daarop ontkennend te moeten antwoorden. De liberale leden in het kabinet treden er om partij-overwegingen uit, Hijmans vond hiertoe reeds een aanleiding. Janson heeft zijn voorbeeld al gevolgd. Franck wil niet achterblijven. Eerst verluidde het, dat hij een toezegging om lo verbetering, aan de ambtenaren in Kongo gedaan, h in te lossen en deze eerst wilde afdoen, maar di blijkbaar slechts een gerucht geweest, want de blad geven nu zijn ontslag-aanvrage als een uitgemaakt zaak. Toch komt het zeer waarschijnlijk voor, dat h zich zal laten vinden om weer zitting te nemen in het na 's Konings terugkomst uit Brazilië, nieuw te vorm kabinet.

Hetgeen hij over den toestand in de groote midden-Afrikaansche kolonie aan journalisten gezegd heeft, volstrekt niet rooskleurig. De staking onder de Europeesche ambtenaren is op zich zelf van beteekenis geweest, en zij heeft de gekleurde arbeiders al te gemakkelijk tot navolging aangezet. Het is de wil der regeering om 't stakingsrecht voor de ambtenaren in Kongo niet te erkennen, vernemen wij, maar hoe de regeering zich daartegenover zal stellen, vernemen wij niet. Do maal is de beweging, die nog niet geheel geëindigd bezworen door de door den minister in 't vooruitzicht gestelde positie-verbetering. Op het oogenblik zijn 80 van de 380 blanke agenten van den spoorweg Katanga in staking. Sluimert hier de stakingsgeest en kan deze elk oogenblik weer ten volle ontwaken zonder dat vervangingspersoneel beschikbaar is, bij zwarte arbeiders was de toestand, toen de minister kolonie verliet, nog geenszins gekalmeerd.

Er hebben stakingen plaats gehad bij de meeste industrieele en handelsondernemingen, de beweging sloeg ook over op de negers, die aan de rivier en de verschillende havens werken, op de olieslagerijen en te slotte op den spoorweg Leo-Matadi, waar de zwarten zelfs roode vlaggen op de treinen aanbrachten. Zoowel in dienst voor particulieren als voor het gouvernement werd dus gestaakt. De leiders, die de beweging hadden aangesticht, zijn naar de binnenlanden verbannen. In hoever maatregelen genomen zijn om de aanleiding der ontevredenheid weg te nemen, vinden wij niet vermeld. Bij de Union minière was de staking, door invloed uit Zuid Afrika, nog algemeen. De beheerders zouden de zwarten tot de ondergeschikste baantjes willen be perken, tegenover die opvatting staat de regeering ter volkomen vijandig, hetgeen reeds op verbetering van inzicht wijst.

De heer Franck zou geen Belgisch minister zijn, als hij het donkere tafereel ten slotte niet onder het effect van Bengaalsch vuur gesteld had. Wanneer de onvermijdelijke hervormingen ingevoerd worden, hygiënische maatregelen voor de bevolking genomen worden en het noodige geld voor den inzet gegeven wordt, zal België in Kongo het mooiste koloniale rijk ter wereld vinden.

Wanneer...... wanneer er geen stakingen meer komen zal alles goed gaan; stakingen schijnen echter niet te voorkomen, omdat alles niet goed gaat en niet dadelijk goed kan gaan.

Laat ons hopen dat minister Franck aan de Belgische regeering een ontwikkelingsplan weet voor te leggen, waarin een uitweg wordt aangewezen uit het doolhof, waarin zijne aan eenige journalisten gegeven verklaringen ons hebben geleid.

Vereeniging OOST en WEST.

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden, welke bij aankomst in Nederland inlichtingen wenschen voor onderdak, enz., zelfs van boord afgehaald zouden willen worden, Ouders en Voogden, welke toezicht op hun in Nederland studeerende kinderen of pupillen wenschen, wendt U tot den gedeleerde der Studie-Commissie, den Heer J. C. HIETINK, van der Heimstraat 76, 's-Gravenhage, Telefoon Scheveningen No. 1514.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende, Secretaris de Heer J. L. VAN GENNEP, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. Haag No. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 nam.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent,** porto f $0.01\frac{1}{2}$;

b. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENTZ;
II. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs per exemplaar **f 0.50** en f $0.04\frac{1}{2}$ frankeerkosten.

c. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f $0.04\frac{1}{2}$ frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de, verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht)

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de, verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f $0.04\frac{1}{2}$ frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f $0.04\frac{1}{2}$ frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f $0.04\frac{1}{2}$ frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

d. **Emancipatie-Toespraak** door TH. A. C. COMVALIUS. Prijs: 1 ex. *f* 0.25, porto *f* $0.01\frac{1}{2}$.

N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
- Teeken- en Schilderlessen.
- Lessen in moderne talen.
- Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
- Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.
- Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.
- Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
- Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
- Kinderjuffrouw in Indië.
- Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
- Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Buijs Ballotstraat 15.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assist.-Res., Vogelkersstraat 1, Den Haag. — Maleische taal- en letterk.
B. TH. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Indië. — Arabisch. — Maleisch. — Javaansch.
A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gramatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.
Mr. F. C. L. MEIJER, Hoogeweg 56, Zantvoort. — N.-I. Strafrecht - N.-I. Strafvorder. - Alg. Ind. vraagstukk.
H. J. VERMEER, 1e v. d. Boschstraat 91, Den Haag. — De Maleische omgangstaal voor de praktijk.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer A. J. GOOSZEN, Sragen, res. Soerakarta, Java.